

#1 25

FOLKEHØGSKOLEN

PORTRETTET:
SEKSUELL DANNELSE
side 04

SANNER:
REKTORMØTET
side 14

ELVERUM:
FILMFESTIVAL
side 37

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:
Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og Espen Bråten Kristoffersen

Kommer ut med 4 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: 5.febr., 5.mai, 20. aug. og 5. november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **U Oslo (uoslo.no)**
Forsidefoto: **Movies on war, Ernest Cole: Lost and found**
Trykk: **United Press**
Papir: 200/100g Silk

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fff@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
angelina@folkehøgskole.no
tlf: 959 60 115

Leder:
Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehøgskole.no
tlf: 971 76 112

Nestleder:
Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Line Tirskaug
Torshaug folkehøgskole

Styremedlem:
Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:
Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:
Frida Isungset
Sogndal folkehøgskule

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
fff@folkehøgskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf: 913 52 372

Fagpressen **F**

INNHold

03 *Leder, Øyvind Krabberød*

04 *Portrettet – Mette Øyås Madsen*

07 *Pedagogisk inspirasjon – Michael Fullan*

10 *Rektormøtet – folkehøgskolens narrativ*

12 *Foto: Mer enn ord*

13 *Distriktsmøte Follo*

14 *Rektormøtet Sanner*

17 *Bærekraftsprisen til Ringerike*

19 *Workshop – seksuell dannelse*

20 *UNG2025-undersøkelsen*

22 *Kunst: Storbylivets puls*

24 *Pedagogikkstudie ved USN*

26 *Essay: Radikalisering*

30 *Ny bok av Ove Korsgaard*

31 *Ledig stilling som redaktør*

34 *Bøker: Sagatun – I storm for frihet*

35 *Pris til Steinar Bryn*

36 *Sagatun: Johan Castbergs politiske tankesmie*

37 *Filmfestival: Movies on War*

40 *Minneord – Knud Jørgen Holck*

42 *Nordisk konferanse*

43 *Arbeidslivet*

44 *Leder – Einar Opsvik*

45 *Nytt fra Folkehøgskoleforbundet*

48 *Ronnie MAG Larsen: Bli medlem!*

49 *Nytt fra informasjonskontoret*

50 *Folkehøgskolerådet*

52 *Baksiden: Tekst/diktstafetten*

LEDER:

I EN UROLIG VERDEN – HVORDAN FINNER VI HÅP?

Vi lever i en tid hvor verden føles urolig, på kanten av noe vi ikke helt kan forutse. Krig, konflikter og populisme preger nyhetsbildet, klimaendringer skaper uro, og polariseringen i samfunn verden over gjør at fellesskap svekkes. For ungdom som skal forme fremtiden, kan dette føles overveldende. Hvordan skal vi som folkehøgskole stå i dette? Hvordan skal vi gi håp, når alt virker så usikkert?

Det er nettopp i tider som disse at vi må løfte blikket. Folkehøgskolen har alltid vært et sted for refleksjon, for fellesskap og for handling. Når verden føles urolig, trenger vi mer enn noensinne arenaer hvor vi kan skape mening, forståelse og ikke minst håp.

Håp er ikke en naiv tro på at alt ordner seg av seg selv. Håp er handling. Håp er å se det lille lyset i mørket og handle der vi står. For oss som jobber i folkehøgskolen betyr det å møte ungdommene med åpenhet og ærlighet, men også med tro på at de kan være med å forme en bedre frem-

tid. Vi må gi dem verktøy til å forstå verden, til å engasjere seg og til å handle – enten det er gjennom bærekraftige prosjekter, samfunnsengasjement eller kunst og kultur.

Vi ser også at håp vokser i fellesskap. Når vi samles om felles mål, når vi skaper noe sammen, bygger vi broer istedenfor murer. Dette fellesskapet finner vi i folkehøgskolen – et sted hvor vi kan samtale om de store spørsmålene, utfordre hverandre og finne styrke i at vi ikke står alene. Det er her vi kan minne hverandre om at selv små handlinger betyr noe.

Det kan være vanskelig å gi håp i en urolig tid, men det er en av våre viktigste oppgaver. Vi må løfte blikket, sammen med ungdommen. Når vi tror på at handling nytter, da er vi allerede på vei.

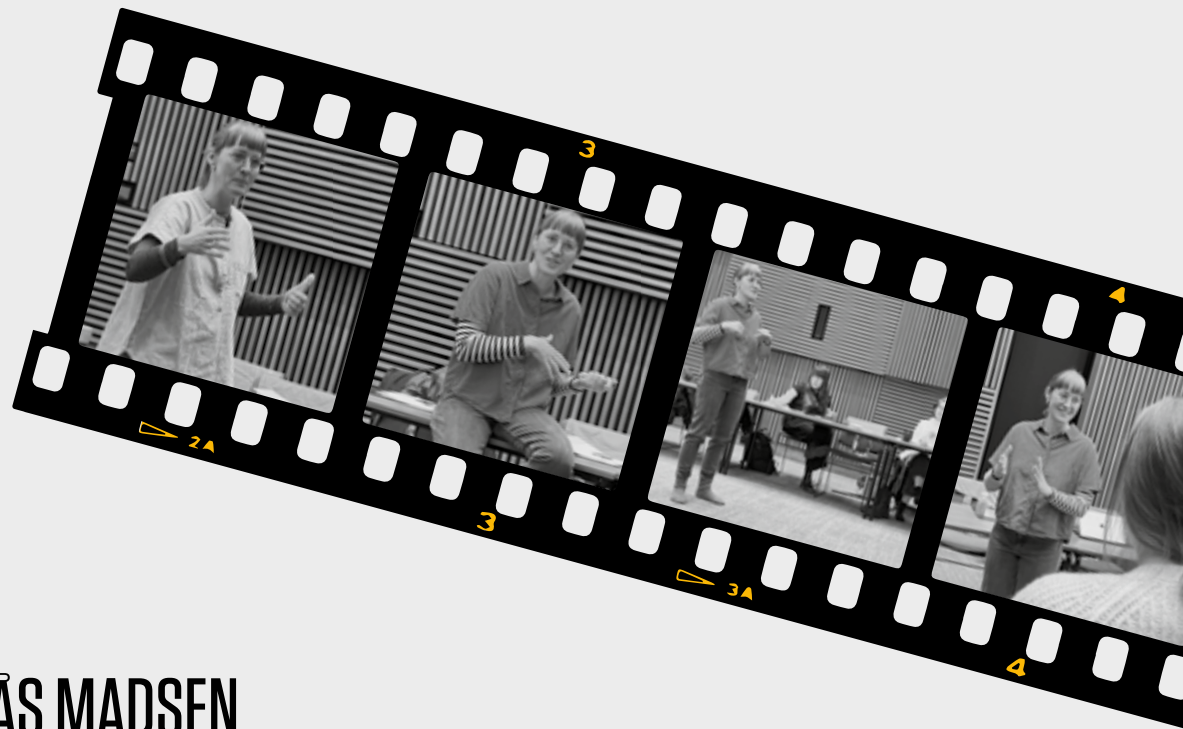
Øyvind Krabberød

HÅP ER Å SE DET LILLE LYSET I MØRKET OG HANDLE DER VI STÅR

Fra og med 2024 vil magasinet Folkehøgskolen komme ut med fire årlige utgaver. Det legges også stadig ut aktuelt stoff på www.frilyntfolkehøgskole.no

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder. Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt. Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen. Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

METTE ØYÅS MADSEN

VIL FREMME SEKSUELL SUNNHET

Mette Øyås Madsen er et genuint folkehøgskolemenneske. For 19 år siden kom hun med mann til Brandbjerg højskole utenfor Vejle på Jylland – til en skole som var truet av nedleggelse. Det har blitt en reise som lærer med sitt store folkehøgskolehjerte. De siste ti årene har hun arbeidet en hel del med temaet seksuell dannelse.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

I 2021 fikk hun dansk højskoles pedagogiske pris for sitt arbeid og i 2023 kom hun ut med boken *Seksuell dannelse – inspirasjon fra en højskolepraktiker*. Og det er som praktiker hun presenterer seg og hvor hun har sin identitet.

– Etter 2021 grep det om seg, det var en dannelsesprosess og jeg gikk dypt inn i arbeidet med boken. Vi har en NGO, en organisasjon i Danmark som heter *Sex & Samfunn*, de arbeider med å fremme seksuell sunnhet. Jeg leverte et utkast til dem for å undersøke relevansen av temaet og arbeidet mitt. De ga tommelen opp og mente dette var stoff for et bredt publikum. Med et slik bakteppe ville FFD (Folkehøgskolernes forening i Danmark) gi ut boken på deres forlag. Dette er en fagbok – og den er blitt godt mottatt i pedagogiske kretser, forteller Mette Madsen.

WORKSHOP I NORGE

I desember holdt hun en workshop på temaet *Seksuell dannelse* – over to dager, for norsk folkehøgskole, Folkehøgskoleforbundet. For Mette handler seksuell dannelse om å bli rustet til et komplekst senmoderne liv. Dette i spenningsfeltet mellom friheten og myndigheten på området kjønn, kropp og seksualitet, som alle tre er tett forbundne aspekter av tilværelsen. Det kan for eksempel utspille seg i møtet mellom to elever med forskjellig syn på kjønn eller MeToo, som på en respektfull måte skal finne ut av å inngå i det samme fellesskap, eller det kan utspille seg i et konkret seksuelt møte mellom to mennesker, som både skal finne ut av å ta vare på egen lyst og egne grenser og den

andres lyst og grenser. Mette forteller videre, at en innsats på området for seksuell dannelse bør inneholde en forebyggende innsats (for eksempel grundig seksualundervisning) og en beredskapsinnsats (feks samværspolitikk).

Atten deltakere opplevde Mettes dynamiske undervisning. Her var det shortcuts – ikke lange foredrag, men filmsnutter, musikk, avisoppslag, erfaringer fra praksis, fakta og anekdoter. Ja i det hele tatt levende formidling. Mette forteller at hun bevisst bruker en blanding av virkemidler, film og musikk, for å få deltakerne til å respondere. Og hun sier: Dette er et slags beredskapskurs – og jeg er opptatt av å gi noen sosiologiske perspektiver på senmoderniteten.

” DET ER ET STORT PROBLEM MED ALKOHOL.

– Dette er det fineste kurset jeg har laget fordi vi hadde så god tid – to hele dager! Det var et flott kursformat og en super kommunikasjon med deltakerne. Og en fantastisk ramme med hotellet *The Well*, det ble nesten et internat og folkehøgskolefølelse, melder kurslederen.

Mette har også jobbet mye tidligere som mentor, med veiledning og gruppeveiledning. Hun besøkte junimøtet (folkehøgskoleuka) for noen år siden med dette temaet.

Hun har faglig bakgrunn innen film og har blant annet en cand.mag. i filmvitenskap og fransk fra København universitet og en master i TV-drama fra Goldsmiths, University of London.

ER EN PRAKTIKER

Mette Madsen understreker stadig at det er praktiker hun er.

– Min innstilling er at jeg er en praktiker som møter rektorer, lærere og elever – jeg møter dem på gulvet. Jeg driver ikke et PhD-prosjekt. Jeg er autodidakt og ikke sexolog. Mitt virke med dette er blitt til ved at jeg har sett et behov som jeg har tatt ansvar for. Det er et privilegium – jeg står i en dialog med elever – det er danning begge veier. Jeg kaller meg dannelsespraktiker, smiler Mette.

Arbeidet med temaet hadde sin begynnelse i det små for ti år siden. Hun startet en studiegruppe på kveldstid.

– Mange elever kom til meg og hadde behov for samtaler rundt kjønn og seksualitet. Senere ble det et fellesfag. I 2017 tok jeg højskolepedagogisk utdanning og skrev om temaet – seksuell dannelse. Gjennom dette ble andre i højskolebevegelsen kjent med arbeidet mitt. Jeg lagde workshops og ble en formidler på temaet. Da MeToo-kampanjen kom i 2017, med søkelys på holdningene til seksuell trakassering, ble temaet ytterligere aktualisert. I 2020 fikk vi på Brandbjerg også 150.000 kroner for å jobbe spesielt med temaet – seksuell dannelse.

For Mette er det viktig å understreke at hun driver med danning – ikke terapi, men temaet er ofte forbundet med psykisk

BOOK METTE FOR PROGRAM – SEKSUELL DANNELSE

– Jeg vil elske å lage foredrag og workshops i Norge, sier Mette Øyås Madsen.

Ta kontakt på e-post: seksueldannelse@gmail.com

bruk og sosiale medier. Særlig blant jenter er det sammenfall mellom SOME/mobilbruk og psykisk helse. Spesielt jentene har et problematisk forhold til egen kropp – og blir styrt av hvordan de tar seg ut. I Danmark viser undersøkelser stor stigning i mistrivsel som er relatert til kropp.

ALKOHOL OG OPPFØRSEL

Mette Madsen forteller at dansk alkoholkultur er en medvirkende årsak til grenseoverskridende adferd i landet.

– Hos oss er det kontroversielt å utfordre denne kulturen. Mange unge tar ikke selv kritisk stilling, de arver en alkoholkultur og går ukritisk inn og blir en del av den.

– Når vi har en kultur blant ungdom som er undersøkende, særlig med alkohol, da kan det oppstå situasjoner de egentlig ikke ønsker å være i. Alkoholen kan føre inn i tilfeller der en sier ja til sex som de egentlig ikke ønsket, sier Mette.

– I dag handler veldig mye om å være eksperimenterende. Det er nesten tabu å si at en har én kjæreste – det er ofte en norm å ha mange partnere. Mange fjerner seg fra det å ha en fast kjæreste og ha kjæresteforpliktelser. Det handler ofte mer om egne ønsker og mindre om andres grenser og behov. Dette er det viktig å arbeide med – det dreier seg om å utvikle seksuell dannelse. Det dreier seg ikke bare om egne behov – når en har sex med andre har en ikke bare ansvar for seg selv. Nå er det frihet som gjelder – noen gamle normer er avløst av nye.

– Det er et stort problem med alkohol – det er en så stor del av festkulturen hos oss – problemet handler om mengden – om å bli sanseløst beruset. Og dette er

videre forbundet med dårligere dømmekraft. MeToo har satt fokus på grenseoverskridende adferd. Det er gitt et rom for å sette fokus på problemet – og vi har fått et språk rundt dette. Men i dansk kultur er det problematisk å være moralistisk, sukker Mette Madsen.

LAGER SPILLELISTER TIL VENNER

Nå har Mette sagt opp sin stilling ved Brandbjerg højskole for å jobbe mer som frilanser med foredrag og workshops rundt temaet seksuell dannelse. Et lite anker har hun som timelærer ved Silkeborg højskole. Basen er i Jelling rett utenfor Vejle på Jylland.

Hun kan bookes for seminarer, workshops, pedagogiske dager for lærere, temadager og opplegg med elever. I Danmark er hun på folkehøgskoler, efterskoler og gymnas/videregående skoler med sitt program og budskap. – Jeg ønsker å møte folk der de er, en relevant start er ofte å arrangere et kurs/seminar for personalet ved en skole.

Før vi lander vår samtale er jeg nysgjerrig på hva hun driver med når hun ikke går i dybden på et så seriøst tema som kropp, kjønn og seksualitet.

– Jeg setter stor pris på å gå lange turer – der finner jeg pauser. Og jeg elsker å lytte til musikk – jeg er en musikknerd. Jeg søker stadig ny musikk og lager spillelister til elever og venner, og så elsker jeg å danse. På folkehøgskolen lager jeg dans også uten alkohol, noe som ikke er så vanlig i Danmark, avslutter Mette Øyås Madsen.

Vi takker for en interessant samtale og ønsker lykke til – og velkommen også til norsk folkehøgskole.

” DET ER NESTEN TABU Å SI AT EN HAR ÉN KJÆRESTE

helse. Hun maner til varsomhet slik at en som lærer ikke får en terapeutfunksjon. – Mange unge vil «fixes», men det er viktig å se at man jobber i et dannelsesrom i et pedagogisk fellesskap. Mette innrømmer at psykisk uhelse er en stor utfordring blant dagens unge.

KROPPSFOKUS

– Det er et veldig økende kroppsfokus hos unge i dag. Det er treningsfokus og stor økning i frekvensen av spiseforstyrrelser. Jeg tror vi bare har sett toppen av dette problemet. Det viktigste vi kan gjøre er å stille trygge fellesskap til rådighet.

Forskning blant annet fra USA viser at psykisk helse blir kraftig påvirket av mobil-

RIKTIG DRIVKRAFT

- MICHAEL FULLAN OG FOLKEHØGSKOLEN

Av Geir Leklem Ertzgaard
og Karl Martin Hansen

Kan man bli pedagogisk inspirert av en skolebyråkrat og professor i ledelse? Broen fra pedagogisk inspirasjon til byråkratiet kan være usigelig skummel og lang, som den skrekkelig fascinerende Clifton Suspensjon Bridge i den britiske innlandshavnebyen Bristol.

Vi har ikke et eget forskningsmiljø knyttet til utvikling av norsk folkehøgskole, selv om det er i ferd med å utvikle seg noe fruktbart gjennom Universitetet i Sørøst-Norge og Johan Lövgren. Utfordringen blir å få til en systemisk utvikling som kan utfylle den utvikling som drives av ildsjelers overskudd og inspirasjon. Da er veien kort til å se på en av vår samtids mest innflytelsesrike skoleforskere - Michael Fullan.

HVEM FULLAN?

I det offentlige skole-Norge er Michael Fullan et kjent navn. Utdanningsforskeren og tidligere dekan ved Ontario Institute for Studies in Education i Canada, har skrevet en rekke bøker om skoleutvikling

og læring, og hans ideer har påvirket utdanningssystemer over hele verden, inkludert i Norge. Fullans innflytelse på norsk skole handler særlig om dybdelæring og skoleutvikling. Hans ideer har inspirert arbeidet med fagfornyelsen og innføringen av dybdelæring i norske klasserom. Blant annet leder han et internasjonalt prosjekt kalt «New Pedagogies for Deep Learning» (www.deep-learning.global).

Et av nøkkelbegrepene hos Fullan kunne vært sentralt hos oss i folkehøgskolen: «humanity paradigm» fra «The New Meaning of Educational Change» betyr: the 'humanity paradigm'—a deep care and commitment to all living things including equity and equality in the service

of helping all humans cope and thrive in complex societies of the 21st century.

Det innebærer et syn på læring der omsorg, rettferdighet og fellesskap står i sentrum. Høres det ikke litt ut som folkehøgskole?

ILDSJELEN SOM FOLKEHØGSKOLENS DRIVKRAFT

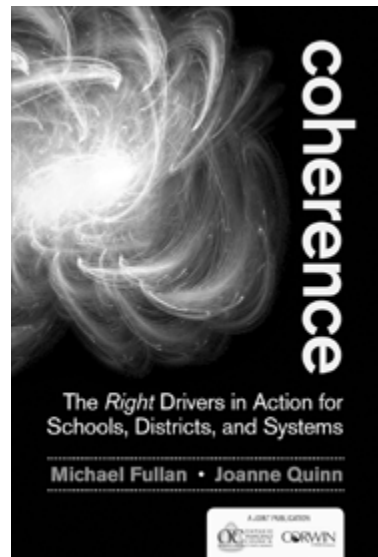
Ildsjeler er folkehøgskolens drivkraft. Det er de som tradisjonelt har bidratt til utvikling. Ildsjelene har hentet kunnskap og inspirasjon fra ulike steder, hentet det ut og oversatt det til en kontekst som passer inn i folkehøgskolen, for så å utvikle denne videre.

Ser vi historisk på vår ordinære skole, så har den fokusert på fag og faglig utvikling, mindre på personlig utvikling. Taksonomien har vært på lave nivå som handler om å gjenfortelle og bruke - og ikke utpreget på refleksjon og det å skape. Folkehøgskolen har her hatt et område, der en tar for seg personlig utvikling, fokus på det som oppleves relevant, og tilbyr mange linjer der en kan reflekter over egen utvikling, og gjerne skape noe. Dermed har skoleslaget i mange tilfeller arbeidet i høyere taksonomilag, og gjerne bygget videre på kunnskap elevene har hatt fra tidligere skolegang eller interesser. (Du husker kanskje «Blooms taksonomi», hvor den laveste taksonomien er å huske, og videre til å forstå, anvende, analysere, vurdere til å nå «toppen» med å skape).

FOLKEHØGSKOLEPEDAGOGIKK

Folkehøgskolens utfordring er på mange måter den utviklingen som ordinær skole har hatt de senere årene. Med kompetanseløftet og fagfornyelsen ønsker skoleverket å arbeide høyere oppe i «taksonomien». I *taksonomien* skal elever lære seg å anvende, analysere og vurdere arbeid og egen utvikling. Dermed beveger ordinær skole seg inn i området folkehøgskolen lenge har vært. Det gir folkehøgskolen en utfordring på å bevege seg videre, spisse seg, eller heve kvaliteten på det pedagogiske tilbudet og den didaktikken vi bruker.

UTVIKLING

Fullan har et holistisk syn på undervisning, og *utvikling* er noe som er verdt å se mer på. De stedene der skoler - eller riktigere - fylker/regioner - har fått arbeidet etter hans ideer, skjer det utvikling. Utvikling skjer når hele systemet bestemmer seg for en retning, og velger de riktige områdene og måtene å jobbe på. Fullan kaller dette for å velge de riktige *driverene*, som gir flere av oss et flashback til tiden vi jobbet med datamaskiner som manglet eller trengte nye drivere. Dermed blir metaforen forståelig i den grad vi skal sette retning, velge det som virker, slik at vi får utrettet det som er målet med undervisningen.

Hva er de riktige «driverne» til god utvikling? I artikkelen «The right drivers for whole system success» (Fullan, 2021, s. 5), setter Fullan opp driverne sine, som en sammenstilling i to kolonner, med «gode» eller «riktige» drivere til venstre og de «dårlige» eller historiske til høyre. I utgangspunktet er ikke de til høyre direkte dårlige, men hvis de er satt alene så vil utviklingen bli negativ.

THE RIGHT DRIVERS	THE BLOODLESS DRIVERS
WELL-BEING / LEARNING	ACADEMIC OBSESSION
SOCIAL INTELLIGENCE	MACHINE INTELLIGENCE
EQUALITY INVESTMENTS	AUSTERITY
SYSTEMNESS	FRAGMENTATION

Sett fra oss som folkehøgskolemennesker, kjenner vi igjen «de rette driverne» fra vår egen pedagogiske hverdag. Vi har store pedagogiske rom til å arbeide med velvære og læring, sosiale ferdigheter, likeverd og helhetstenkning.

DRIVERNE I FOLKEHØGSKOLEN

Fullan peker på at disse fire driverne brukt i et integrert spill potensielt representerer et «kraftfullt systemskifte». For å sette opp noen stikkord om hva de forskjellige driverne kan inneholde (Fullan, 2021a, s. 5):

- *Well-being and learning (essence): Bebersker livet – livsmestring. Bebersker læring. Hånd, hjerte og hode henger sammen. Kompleksiteten i verden representerer et integrert konsept. For å oppnå suksess må en beherske flere områder.*
- *Social Intelligence (limitless): Berike menneskeheten. Utvikling skjer sammen.*
- *Equality investments (dignity): Bekjempe fattigdom og urettferdighet*
- *Systemness (wholeness): Medfølelse og samhandling med andre på alle nivå. Det er ved å være del av et system, skape engasjement, sette mål sammen, at det kan skje en utvikling.*

Fullan er interessant og nyttig med tanke på problemstillingen, i forhold til hans fokus på å samle retning, velge noen områder å jobbe på, og få alle til å trekke i samme retning, skape en kollektiv kapasitet. Hans tanker rundt hva som er «The right drivers for whole system success» anser jeg som viktig sett i lys av hans lange fartstid med forskning og implementering av skoleendring. Riktig retning på utvikling - velge de riktige driverne

HVA ER DET FOLKEHØGSKOLEN KAN BRUKE AV DETTE?

Det er som nevnt gjenkjennelige begreper for oss i folkehøgskolen.

- Well being - her handler det om å videreutvikle det som handler om å utvikle personer, å arbeide med undervisning og tema som er relevante. Tema som coaching, emosjonell utvikling og veiledning er viktig for å bygge opp selvfølelse og en bevissthet rundt egen utvikling.
- Samarbeid og fokus på fellesskap, miljø, fordeling i verden - egen påvirkning. Utvikling skjer når en tenker systemisk, det skjer lite i fragmentasjoner. Individuell kapasitet utvikles gjennom et kollektiv som utvikler seg. Hvis kollektivet jobber godt med viktige tema, vil den enkelte også utvikle seg, og formes av kollektivet. Fullan er kritisk til det han kaller «academic obsession» - som handler om å fikse dagens system med historiens metoder. Det er bare noen som løser de kodene som dette systemet legger opp til.

En kommentar som synliggjør dette, er at en elev gjerne kunne sitte langt fremme i klasserommet, da fikk de med seg undervisningen, men det gjalt å være venn med dem som satt bakerst, der var det lederne og grunderne som satt.

Det sier noe om et system som ikke treffer kreativiteten og drivkraften som finnes hos elever, og at det er først når de kommer ut av skoleløpet at de får mulighet til å arbeide med disse sidene.

PRAKTISK BETYDNING.

Folkehøgskolen kan hente inspirasjon fra Fullan som *mulighet*. Ved å følge hans prinsipper, utfordres vi til å gjøre undervisningen enda mer meningsfull, arbeide med å skape et sterkt fellesskap, la elevene lære gjennom erfaring og å forberede dem på framtiden.

Det er også inspirerende å se på som *realitet*: De gode driverne i hans system har vært drivere i folkehøgskolen gjennom vår (nyere) historie. Elevens velbehag, sosiale ferdigheter, likeverd og fellesskaps-tenkning har vært vårt varemerke så lenge

vi har vært i folkehøgskolen. Og selv om man kan tenke at dette blir høytstevende og er mest interessant for skoleledere, er det likevel svært relevant for meg som lærer på på folkehøgskole - for min linje eller mitt skolefelleskap. Vi ønsker å utvikle oss, og vi trenger de riktige driverne.

Samtidig er Fullan en stemme vi ikke har hørt så mye om i folkehøgskolen, paradoksalt nok sett hans enorme betydning globalt og møtepunktene mellom tenkningen hans og våre skolehverdager.

Litteratur

Skal vi anbefale tre bøker av Fullan, vil vi nevne klassikeren «Leading in a Culture of Change» (2. utgave 2024), «The Right Drivers for Whole System Success» og «Coherence: The Right Drivers in Action for Schools, Districts and Systems». Spesielt den siste er en kortfattet og enkelt forståelig liten sak som gir en rask innføring for Fullans tenkning.

I vår artikkelserie om pedagogikk i folkehøgskolen, som startet med nr 1 2011 av magasinet, ser vi på hvilke inspirasjonskilder vi kan skimte i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig.

Først ute var Arild Mikkelsen med en artikkel hvor den jødiske filosofen Martin Buber trer fram. Lena Sendstad har skrevet om Kaospilotene. Olav Klonteig fulgte opp med en artikkel om den amerikanske psykologen Jerome Seymour Bruner. Rune Sødal har belyst Møtet hos Friedrich Bollnow, mens Tore Haltli tok for seg Paulo Freire og bankmetoden. Øyvind Brandt har skrevet en artikkel om montessoripedagogikken. Sigurd Ohrem presenterte filosofen Arne Næss og hans lekne livsfilosofi. Øyvind Krabberød tok for seg prosjektarbeid som pedagogisk virkemiddel. Lena Sendstad skrev om lek og læring, med Lego som eksempel. Odd Haddal besøkte Alverno College i Wisconsin. Benedicte Hambro skrev om kunsten å bruke fortellinger til oppdragelse og dannelse. Sigurd Ohrem så på dialog i lys av Ricoeur og Gadamer. Einar Opsvik presenterte ideen om at læring skjer mellom mennesker – sosialkonstruktivistisk læringsteori. Lev Vygotskij ble belyst av Sindre Findal Vinje. Øyvind Brandt ga oss et innblikk i John Deweys tanker, mens Øyvind Krabberød skrev om Summerhill-bevegelsen i England. Odd Haddal formidlet Jesus som pedagogisk forbilde. Lærer ved Solborg folkehøgskole, Geir Ertzgaard, lot seg inspirere av filosofen Søren Kierkegaard, mens Sigurd Ohrem så på Sokrates og dialogen. Inge Eidsvåg ga oss et innblikk i sitt pedagogiske ideal – Alf Prøysen. Øyvind Brandt belyste lekfolkkonferanser som metode. Sindre Vinje tok for seg aksjonsforskning i et historisk lys. Willy Aagre skrev om legenden Anna Sethne. Øyvind Krabberød gravde i Nils Christies tankegods rundt pedagogikk, mens Synne Platander ga oss et innblikk i playbackteater – et moderne leirbål. Filosofen Michael Noah Weiss skrev om filosofisk praksis. Sigurd Ohrem besøkte Camphillbevegelsen og Vidaråsen, mens Arild Mikkelsen ga oss et innblikk i den danske filosofen K.E. Løgstrup sin tankeverden. Sigurd Ohrem tok for seg den såkalte Waldorf- eller Steinerpedagogikken, mens Kim Sivertsen fra Nansen Fredsenter skrev om deres dialogmetode. Knut Arild Melbøe gjorde et reformpedagogisk streiftog, mens Mai-Evy Bakken gikk inn i Hans Børli's tankeverden i jubileumsåret for dikteren i 2018. Øyvind Krabberød åpnet opp døren til Levande verkstad som metode og tankegang, og skrev om arbeidets pedagogikk og franske Célestin Freinet. Turid Ulven presenterte tenkningen til svært aktuelle Gert Biesta. Øyvind Krabberød tok for seg det radikale skoleprosjektet Forsøks gymnaset i Oslo. Debattformen FRIROMMET, ble belyst av Tore Haltli, mens Sigurd Ohrem skrev bredt om reformpedagogikken i Norge. I magasinet nr 4 2019 skrev Angelina K. Christensen en utdypende artikkel om Montessorimetoden, som ble etterfulgt av en artikkel om den sveitsiske pedagogen Heinrich Pestalozzis pedagogiske tanker – av Øyvind Krabberød. Arild Mikkelsen skrev så artikkelen; Jürgen Habermas, Grundtvig og folkehøgskolen. Einar Opsvik søkte tilbake til renessansen og belyste Dante som pedagogisk inspirasjonskilde. Wolfgang Klafki, dannelsespedagogikkens jordmor, ble belyst av Geir Ertzgaard. Tore Haltli skrev så to artikler om brasilianeren Paulo Freire, hans pedagogiske univers og filosofi. Arild Mikkelsen fulgte så opp med en artikkel om Emmanuel Levinas som samtalens fornyer. Geir Ertzgaard skrev videre om Johann Amos Comenius, mens Turid Ulven gikk dypt inn i steinerskole- og steinerpedagogikk. Så skrev Øyvind Krabberød om Ivan Illich' sine radikale skoletanker – det skoleløse samfunn. Inge Eidsvåg skrev om Ludvig Holberg – En pedagog forut for sin tid. Tor Grønvik fulgte så opp med artikkel om folkehøgskolepioneren Christen Kold. Inge Eidsvåg skrev så videre om Christopher Bruun – skolemester og skolebygger. Han fulgte opp med å presentere Halvard Grude Forfang, mangeårig rektor ved Nansens skolen, som et pedagogisk forbilde. Willy Aagre presenterte fire pionerer innen reformpedagogikk – Anna Sethne, Anna Rogstad, Mosse Jørgensen og Nils Christie. Arild Mikkelsen skrev om den italienske filosofen Giorgio Agamben. Nå skriver Geir Bakken om Henrik Steffens, mineralog og naturfilosof. Geir Bakken skrev om Henrik Steffens, mineralog og naturfilosof. Ellen Key og barnets århundre ble belyst av Geir Ertzgaard, mens Sigurd Ohrem skrev om Myles Horton og hans radikale arbeid i USA. Indias Rabindranath Tagore ble løftet fra av Johan Løvgrén og Asoke Bhattacharya. Steinar Bryn delte hva som inspirerte hans pedagogiske dialogarbeid på Nansens skolen. Odd Haddal skrev om sentrale John Dewey – erfaring og demokrati. Nå skriver Geir Ertzgaard om den innflytelsesrike canadiske skoleforskeren - Michael Fullan.

Les skulen inn i tida, - og framtida, utan å gloyme fortida

Utsagnet i overskrifta var eitt av fleire gode forslag til folkehøgskulen sitt narrativ, som kom fram under gruppearbeidet på årets rektormøte på Sanner hotell i januar. Det er viktig for oss å sette ord på dei tankar, idear og ideal som vi sjølv har, knytt til vårt eige arbeid. I tillegg kan det skape retning, når vi blir tydelege på kva narrativ vi ynskjer skal vere levande, både overfor elevar, politikarar, media og publikum. Ei gruppe formulerer seg slik: «Vi vil ha 'tjukke' narrativer som allikevel er tydelige».

Innleiinga på rektormøtet la klare føringar for folkehøgskulen som ein demokratisk dannelsesinstitusjon og utfordra deretter forsamlinga med eit knippe spørsmål til samtale.

KVIFOR FINNST DIN SKULE?

Opningsspørsmålet er alltid aktuelt for å ivareta dynamikken i eit skuleslag som skal vere rotfesta i historia og samstundes svare på dagsaktuelle utfordringar. Mange responderer på dette med å fokusere på folkehøgskulen sitt dannelsesoppdrag, at skulane er styrte av idear og verdiar, arbeider for å unngå totalitære styreformar og skal fremme demokrati og menneskeverd. Dette kjem også til uttrykk i meir instrumentelle mål, som å arbeide for god psykisk helse og motverke utanforskap. Dei kristne skulane har i større grad også ei tydelegare vektlegging på eksistensielle spørsmål, diakonale perspektiv, kristen tru og verdiformidling.

DEMOKRATI OG DELTAKING

I skulane sitt arbeid for å fremme demokratisk tenking og praksis blir ulike perspektiv halde høgt. Arbeidet med ytringsfridom er viktig; å lære å ytre meiniane sine, opparbeide mot og sjå at ein kan vere med å påverke livet og samfunnet. Kunnskap om demokrati er viktig, å kunne ta eit skritt tilbake og stille spørsmål og skape samtale, m.a. i lys av historisk kunnskap.

Mange legg vekt på potensialet som ligg i å øve på demokratisk deltaking på skulen. Dette kan skje gjennom å bruke tid på å bygge tillit og relasjonar for å skape aktiv deltaking i elevrådet, på husmøte, fellesmøte og i styret ved skulen, og slik vise at det nyttar å engasjere seg.

Meir spenstige forslag er knytt til å opprette organ der elevar har fleirtal og dermed reell innflytelse på dei avgjersler som blir tatt på skulen. Slik kan ein også få øving i å vere ueinige og lære å akseptere eit fleirtal. Deltaking i samfunnsbyggande aktivitet blir knytt til å stimulere elevar til å ta del i arbeid i frivillige organisasjonar og lag.

EIT TILBOD FOR ALLE

Det kan vere ei spenning mellom dei idear som folk utanfor skuleslaget har og dei fortellingar som vi sjølv ynskjer å presentere. Ein kan kjenne på ein redsel for at folkehøgskulen blir sett på som eit skuleslag for «dei med rosa hår». Det er nok av «artige» innslag på sosiale medium som kan tolkast av utanforståande i retning av at folkehøgskulen er for dei rare. I kontrast til dette er det eit tydeleg ynskje at vi skal skape ei forteljing som viser at vi bidrar til å danne aktive samfunnsdeltakarar, som kjenner på ansvaret for å delta. Vi vil vise fram at vi skaper trygge ungdommar som har tru på seg sjølv, som får blomstre i eige liv,

og som har lært å omgås mange ulike menneske. Det blir oppretta relasjonar og vennskap for livet. Folkehøgskulen skal ha eit variert tilbod som appellerer til alle kategoriar ungdommar.

Å REALISERE FORMÅLSPARAGRAFEN

Overfor politikarar blir det viktig å synleggjere at aktivt medborgarskap og demokratisk beredskap som eit livslangt prosjekt, er i sentrum for folkehøgskulen sitt arbeid. Med det også arbeidet for å motverke utanforskap og stimulere til livsmeistring. Det må ikkje herske tvil om at skulane har eit solid fagleg nivå, - kunnskap og kompetanse er skulane sine viktigaste arbeidsreiskap. Vi skal synleggjere at skuleåret er viktig for at ungdommane skal finne sin veg vidare, bygge nettverk og bli trygge på seg sjølv. Summen av dette blir at folkehøgskulen er ein solid institusjon som kan realisere innhaldet i formålsparagrafen i lova til beste for fellesskapet. Vi vil gjerne høyre ei politikar som seier: «Folkehøgskolen er vår viktigste demokratibygger» Dette kan vi vise fram til politikarar både lokalt og nasjonalt ved å invitere til møter, informasjon og samtale på skulane.

VIKTIG FOR SAMFUNNSUTVIKLINGA

I eit framtidsperspektiv ynskjer vi å vise fram resultatene av vårt arbeid gjennom den forskning som er i gang. Vi må i det daglege

vise tydeleg at vi kan levere på oppdraget og formålet i lovteksten og at vi tar seriøst arbeidet med danning til demokrati og deltaking, og i tillegg at vi tar bærekraft-spørsmåla på alvor. Det blir viktig for oss i fellesskap å bidra til å løfte eit bilete av folkehøgskulen som ein solid og velfungerande samfunnsinstitusjon der menneskemøte og demokratiopplæringa blir halde høgt, og at skuleslaget derfor er svært relevant i samfunnsutviklinga. I kontrast til ei tid der kunstig intelligens og virtuelle møter ser ut til å dominere kan folkehøgskulen bli kjent som «...stedet med de sterke menneskemøtene.»

ENGASJERTE VAKSNE

For å vere i stand til å realisere den programerklæringa og dei idear om folkehøgskulen sitt narrativ som er oppsummert ovanfor, er det avgjerande at ungdommane møter engasjerte vaksne. Vi treng lærarar og personale som har kunnskap, er trygge og forstår folkehøgskulen sin pedagogikk. Engasjementet på rektormøtet viser at vi har eit rektorkollegium som kan sette dette ut i praksis, og som tar sitt ansvar som pedagogiske leiingar seriøst. Vi oppmodar rektorane med dette til å gjere same øvinga på eigen skule!

Av Einar Opsvik

Mer enn ord

Elise Heistad

Det finnes ingen objektivitet, bare subjektivitet og supersubjektivitet?

Peder Pedersen, Lofoten folkehøgskole

Foto: Årets fotoelev Elise Heistad

DISTRIKTSMØTE – D7 – PÅ FOLLO FOLKEHØGSKOLE

Personalet ved Follo folkehøgskole viste muskler og leverte et flott arrangement 2. til 3. januar for folkehøgskolene i distrikt 7. Syv av ni folkehøgskoler møtte, 70 deltakere og et fulltallig og engasjert personale fra vertsskolen.

1. Med Happy av Pharell Williams satte personalet ved Follo folkehøgskole lista høyt ved åpningen av distriktsmøtet. Hvilken energi! **2.** Rektor Anja Stidahl ønsket velkommen. **3.** Det var 70 deltakere og 20 fra vertsskolen. **4.** Ingunn Skaar er kjøkken og renholdssjef ved Follo fhs. Hun presenterte deres imponerende miljøarbeid ved skolen. **5.** Radka Toneff er hedret med en flott streetart i gymsalen på Follo folkehøgskole. Den store artisten som var elev ved skolen i 1971, og er blitt innlemmet i Rockheim Hall of Fame. Ronnie MAG Larsen holdt en fantastisk morgensamling om den legendariske jazzmusikeren. **6.** En engasjert foredragsholder – Hauk Are Fjeld, med et stort miljøengasjement. **7.** Podkastopptak: Folkehøgskolens framtid sto på programmet da Geir Ertzgaard ledet podkastopptaket til dannelsesreisa.no. I panelet f.v. Hauk Are Fjeld, Haldis Brubæk og Einar Opsvik. **8.** Tidligere elev på Follo fhs. Aleksander Raftenvold – holdt et engasjert foredrag om psykisk helse og folkehøgskole. **9.** I baren – veteranen og tidligere medlem av styret i Folkehøgskoleforbundet – Britt Kristin Soot ved Follo folkehøgskole. **10.** God stemning under festmiddagen ved Elverumbordet. **11.** To bursdagsbarn som ble hedret: Susan Ege Andersen – lærer Elverum fhs. og Liv Solveig Fange Andreassen – miljøveileder – Skjeberg fhs. **12.** De leverte på øverste hylle – fantastisk mat! – kjøkkengjengen ved Follo folkehøgskole. **13.** Festaften og konsert – ved Anna Fauske og Aleksander Raftenvold. **14.** Liv og musikk ut i den sene natta!

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

SINDRE LYSØ:

REGJERINGEN VIL HEGNE OM FOLKEHØGSKOLEN SIN POSISJON I SAMFUNNET

Det årlige Rektormøtet i regi av Folkehøgskolerådet ble arrangert på Hadeland, Sanner hotell, fra 13. – 15. januar. Det var satt opp et innholdsrikt program hvor blikket var rettet framover, men også bakover til folkehøgskolens røtter. 65 av 85 rektorer hadde funnet veien til denne viktige møteplassen i norsk folkehøgskole.

På rektormøtet: Øyvind Krabberød

Statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Sindre Lysø (Ap), åpnet møtet med en lengre tale med temaet – «Ny lov og forskrift – vi rustet folkehøgskolene for framtiden». Han møtte forsamlingen med en svært positiv holdning til skoleslaget.

– Jeg vil takke skolene for innsatsen dere legger ned for elever, ansatte og lokalsamfunn. Fra regjeringen ønsker vi å gi vår støtte og legge til rette for en livskraftig folkehøgskole i framtida, sa statssekretæren.

Lysø innrømmet at fokuset på resultater og prestasjoner i skolen hadde fått en stor plass blant ungdom – og mente at for mye av dette ikke er bra – og at folkehøgskolene med dette bakteppet kan spille en annen rolle enn tidligere. – Fokuset på å

gjøre det bra, være pen, den morsomste og bli rik er samfunnstendenser i dag som det er et behov for å stå imot – og her kan folkehøgskolene ha en viktig rolle, understreket Sindre Lysø.

Videre sa han: – Vi trenger mennesker som vil noe i samfunnet. Det er godt for ungdom å komme til et sted hvor scrollingen kan erstattes av annet innhold. Folkehøgskolen har stor mulighet for å styrke det demokratiske fundamentet i Norge. Demokratiet er under press – det trenger å næres hos kommende generasjoner. Regjeringen vil hegne om folkehøgskolen sin posisjon i samfunnet, men også stille krav til ansvar – her kommer den nye loven inn, sa Lysø.

LOVARBEIDET

Så kom statssekretæren inn på arbeidet med ny lov og høringen. Han viste til tydelige tendenser i høringen – mange positive tilbakemeldinger. Men også viktige innspill på enkelte områder. – Vi mener det er behov for regulering, men det er en diskusjon om nivået. Det er viktig for oss at ikke loven hindrer en god utvikling for folkehøgskolene. Vi skal finne fornuftige løsninger. Jeg har lært mye av diskusjoner og høringssvar. Det er umulig å bli helt enige om alt, men jeg tror på en bred enighet. Nå jobbes det også med forskriftene som også skal ut på høring. Lov og forskriften vil tre i kraft omtrent samtidig, avsluttet Ap-politikeren.

Dag Inge Ulstein, Krf.

POLITIKERE:

SAMTALE Å BLI KLOK AV

Rektorkollegiet fikk første dag møte et sterkt politikerpanel som skulle reflektere rundt: «Framtidas folkehøgskole slik vi ser den». Seansen ble ledet av Anne Tingelstad Wøien – daglig leder i Folkehøgskolerådet. Her var det ikke om å gjøre å vinne en diskusjon, men å reflektere over hva folkehøgskolen kan bety i det framtidige norske samfunnet.

I PANELET SATT FØLGENE STORTINGSREPRESENTANTER:

Hege Bae Nyholt (leder av Utdannings- og forskningskomiteen, Rødt), Marit Knutsdatter Strand, (1.nestleder i UF-komiteen, Sp), Lise Selnes (UF-komiteen, Ap), Svein Harberg (1. visepresident i Stortinget, H) og Dag Inge Ulstein (påtroppende leder i Krf).

Leder i komiteen, Hege Bae Nyholt, innledet med å understreke at folkehøgskolen har en særegen rolle i samfunnet og er bærere av en humanistisk tradisjon hvor det handler om dannelse – om å se hele mennesket – noe hun mente får for lite plass i dagens samfunn og skole. – Vi må framsnakke folkehøgskolen, heve statusen til skoleslaget.

Dag Inge Ulstein pekte på hvor viktig friheten har vært for folkehøgskolen – som blant annet har gitt mange nye fag og undersøkende pedagogikk – nye læringsformer. – Vi ser at elever som går på folkehøgskole kan komme på sporet av livet – det ekte livet. Vi må også se bakenfor og bakover hva folkehøgskolen har bidratt med historisk – og viste til Sagatun på Hamar. Han pekte også på folkehøgskolens rolle i å forebygge ungt utenforskap.

– MAKSPRIS VIL LÅSE SKOLESLAGET

Svein Harberg fra Høyre har folkehøgskolen som sin eneste utdanning, på Framnes i Hardanger. Folkehøgskolen er skoleslaget som jobber best med hele mennesket. Fagene er viktige, men det er arbeidet med det hele menneske som gjør folkehøgskolen så unik. Den skal ikke være noe annet enn det den er i dag, postulerte presidenten.

Han sa videre: – Min bekymring er at vi skal regulere for mye. Makspris er et slikt område – det vil låse skoleslaget og mangfoldet – det er jo dere som vil holde prisene nede. Med et år på folkehøgskole er det også større sjans for å treffe «riktig» på videre utdanning. Det er dyrt for samfunnet og foreldrene når ungdom bommer her, sa Harberg.

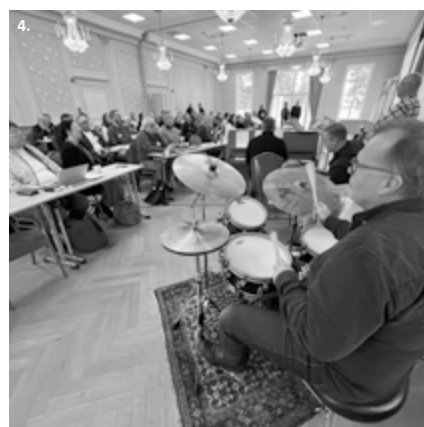
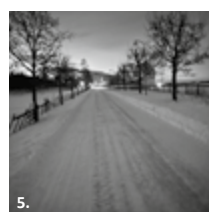
Hege Bae Nyholt avsluttet seansen. – Dannelse har egenverdi – vi skal heve dannelsens innhold i samfunnet. Dere må selv selge dere inn – hva dere er og gjør. Vi skal ikke bare utdanne, men danne – og viste til Pink Floyd og *The Wall* – der alle går gjennom den samme kværna og kommer ut som hammere.

LYTT TIL NYE EPISODAR AV «DANNINGSREISA»!

Samtalar med folkehøgskulefolk og andre med kunnskap, idear, inspirasjon og nye perspektiv på reiser. Websidene har også lekkjer til bøker, artiklar og andre ressursar som kan bidra til å skape reelle danningsreiser. Lytt, les og lær!

www.danningsreisa.no

1. Statssekretær i Kunnskapsdepartementet Sindre Lysø i aksjon. 2. Samtale – politikerpanel: F.v. Hege Bae Nyholt (Rødt) – leder i Utdannings- og forskningskomiteen, Marit Knutsdatter Strand (Sp) – 1. nestleder i UF-komiteen, Dag Inge Ulstein (påtroppende leder i KrF), Svein Hørberg (1. visepresident i Stortinget, H) og Lise Selnes (UF-komiteen, Ap). 3. Leder i Folkehøgskolerådet, Anne Tingelstad Wøien, ledet politikersamtalen. 4. Det synges i rektorkollegiet med potent orkester. I forgrunnen – trommis Ottar Nesje, rektor Rønningen fhs. 5. I vinterdrakt: Det er vakkert på Hadeland. 6. Hadeland folkehøgskole har en sterk relasjon til koreansk kultur. Her danser elever fra K-pop-linja under åpningen av rektormøtet. 7. Det jobbes i grupper. Folkehøgskolens framtid sto på programmet. 8. Lederne i FHF og NKF i aksjon – Kjersti Versto Roheim og Einar Opvik. 9. Filosof Sigurd Hverven holdt avslutningsforedrag over temaet: «Tilskuer eller deltaker i eget liv?». 10. Det øves før kormiddagen. Instant-kor under stødig ledelse av Arnt Ole Grimstad (Sunnmøre fhs). 11. Rektor ved Romerike folkehøgskole, Haldis Brubæk, med visdomsord under festmiddagen. 12. God stemning under festmiddagen. Ann Kristin Malmquist (Ål) og Ketil Foss (Pasvik).

En glad prisvinner - rektor Morten Eikenes.

BÆREKRAFTSPRISEN TIL RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

Ringerike folkehøgskole stakk av med folkehøgskolenes bærekraftspris for 2024. Det var en stolt rektor, Morten Eikenes, som mottok prisen under det årlige Rektormøtet på Sanner hotell - Granavollen. Fra juryens begrunnelse: Ringerike har lenge vært fremoverlent i arbeid med bærekraft. Gjennom sitt fokus på sosial bærekraft bidrar skolen aktivt til et inkluderende lokalmiljø og en mer rettferdig verden. Med initiativer som drivhus, solcellepaneler, kutt i flyreiser og et nytt undervisningsrom for bærekraft, sørger skolen for å både nå målene i folkehøgskolenes bærekraftvedtak, og at skolens elever får solid kunnskap om bærekraft.

Hensikten med folkehøgskolenes bærekraftspris er å motivere og inspirere folkehøgskolene til å jobbe for å nå målene i Bærekraftvedtaket fra 2019. En vinner må derfor vise at de:

1. jobber målrettet for å nå målene i bærekraftvedtaket,
2. involverer ansatte og elever i arbeidet, og at de
3. iverksetter tiltak knyttet til bærekraft og klima som kan begeistre og imponere andre skoler.

I år sto valget mellom to skoler, Fjordane og Ringerike. Det var et tett løp – og svært gode nominasjoner. Og juryen sa: Før vi

SLUTT MED DET!

Du tror at folkehøgskoler mangler faglig dybde?

slutt med det!

MaxPower

kærer vinneren vil vi hedre Fjordane folkehøgskole – skolen som til tross for å ikke vinne, har imponert juryen. Skolen fortjener skryt for å kun reise med fly for én linjes studiereise og for utslippskutt gjennom bruk av fjordvarme og en ny miljøstasjon. I tillegg gjør skolen en solid pedagogisk innsats, og elevene undervises om bærekraft gjennom tiltak som skolens drivhus og oppfordringer til gjenbruk.

TIDLIGERE VINNERE:

- 2020 – Rønningen folkehøgskole
- 2021 – Sogndal folkehøgskule
- 2022 – Lofoten folkehøgskole
- 2023 – Fana folkehøgskule

I JURYEN:

- Stian Olsen, FN-sambandet
- Anne Kristin Ytreberg, Miljøfyrtårn
- Vetle Hove, Folkehøgskolerådet
- Andreas Melberg, kristen folkehøgskole
- Øyvind Krabberød, frilynt folkehøgskole

ØK

REFLEKTERENDE TEAM

Dette opplegget brukes mest i veiledning, men fungerer ypperlig med elever, eller med kollegaer på en plandag. Det kan gi perspektivrikhet og kanskje en dypere innsikt.

Som forberedelse må hver deltaker tenke på en utfordrende situasjon de har stått i.

Bestem gjerne en ramme: «sosialt», «opplevelser fra tur», eller med personalet: «sosialpedagogikk».

SETT AV EN GOD TIME

Del i grupper på 4-6. Hver gruppe må i tillegg ha én som skal lede samtalen.

1. Alle deler kort sin case. Sammen enes gruppa om én case.
2. Lederen intervjuer «hovedpersonen» som kom med casen. Få hele historien. Hva skulle du ønske hadde skjedd? Hvordan følte det? De andre skal bare lytte. (ca 15 min)
3. Så skal deltakerne diskutere inntrykk og assosiasjoner mens hovedpersonen er stille. Målet er å få fram forskjellige perspektiver. Vær nysgjerrige, konstruktive, nøytrale og anerkjennende. Til slutt enes gruppa om noen spørsmål de stiller hovedpersonen. (ca 20 min)
4. Deretter skal hovedpersonen svare på spørsmål og sammen med lederen snakke rundt det deltakerne hadde å si. Har det gitt mer å gruble på? (ca 10 min)

Som en avrundning kan man i plenum snakke om hvordan øvelsen var og om det har gitt nye perspektiver.

Kjetil Hallre,
lærer Ringerike folkehøgskole

SKRÅBLIKK
FRA
SVERIGE

EN BACKLASH ÄR INTE SLUTET

Jämlikhet. Mångfald. Inkludering. Bistånd. Rättssäkerhet. Demokrati. Miljö. Hållbarhet. Det är som om folkbildningens själva essens utsätts för angrepp under det nya presidentskapet i USA.

Allt kan plötsligt skyllas på vem vi är, på vårt kön, vår etnicitet, vår sexuella läggning. Den amerikanska drömmen såsom den formulerades av författaren James Truslow Adams 1931 tycks långt borta:

“a dream of social order in which each man and each woman shall be able to attain to the fullest stature of which they are innately capable, and be recognized by others for what they are, regardless of the fortuitous circumstances of birth or position”.

Det är lätt att känna både hopplöshet och maktlöshet.

Men varje betydande framsteg möter reaktionärt motstånd i form av en backlash. Det är inte ett misslyckande utan ett tecken på att dessa framsteg har gjorts – så stora framsteg att den rådande maktstrukturen hotas. Vilket föranleder en våg av motstånd från dem som gynnades av den gamla ordningen.

En afroamerikansk president. En kvinnlig vicepresident. En nära nog fördubbling av förtroendevalda öppna hbtq-personer i USA mellan 2017 och 2022 (enligt LGBTQ Victory Institute). Grupper som tidigare varit underrepresenterade eller utsatta för diskriminering har fått ökat inflytande och ökad representation i hela samhället.

En backlash är inte slutet utan en fas i förändringsprocessen. Ja, pendeln svänger tillbaka, men aldrig lika långt tillbaka som förra gången. Framsteg som gjorts kan inte göras ogjorda, även om de tillfälligt begränsas och hålls tillbaka.

Och i sinom tid går rörelsen framåt igen.

Nell Ray,
studierektor ved Åredalens folkhögskola

WORKSHOP – SEKSUELL DANNELSE

Landskapet for kjønn, kropp og seksualitet har vært under stor forvandling de siste årene. Bare tenk på MeToo, det store fokus på kjønnsidentiteter, mange unges kroppslige mistrivsel, oppgjøret med sexisme og maktmisbruk eller debatten om en samtykkelov. Disse temaene aktualiseres når mange unge bor tett sammen på internat på folkehøgskolene. Det var derfor et etterlengt og ønsket kurs vi arrangerte 12. – 13. desember på The Well i Oslo.

Kurset ble lagt opp som en workshop hvor deltakerne fikk teste ulike pedagogis-

ke opplegg. Det ble også gode samtaler, faglig påfyll og spennende nye tenkemåter rundt tematikken.

20 deltakere fra skoler fra hele landet deltok. Det er vi svært glade for. Her var både kristne og frilynte skoler representert. At det kun var to mannlige kursdeltakere kan jo være en liten tankevekker.

Kursholder var Mette Øyås Madsen. I 2021 mottok hun «højskolepedagogisk pris» for sitt arbeide med seksuell dannelse. I 2023 ga hun ut boken «Seksuel dannelse – inspiration fra en højskoleprakti-

ker» på forlaget Højskolerne. Denne boken anbefales varmt. Mette er en etterspurt foredrags- og workshopholder i hele Norden og det forstår vi godt etter å ha fått oppleve henne gjennom disse to dagene. Hun ledet oss gjennom dagene på en fantastisk måte, og anbefales varmt og kan gjerne bookes til skolebesøk - både i kollegiet, men også med elevene.

Viktigheten av å være oppdatert rundt seksuell dannelse viser seg stadig. Takk til alle som deltok. Det betyr mye for oss, og ikke minst for landskapet.

Espen Bråten Kristoffersen

2

PÅ

WORKSHOP

1 Hvorfor på workshop?

2 Hva er den største forandringen du ser hos ungdom i dag?

3 Den største utfordringen på skolen din?

ØK

Caroline Onarheim (34)

– Voss fhs. – Bratt – ekstremsport

- Fordi seksuell dannelse er viktig – jeg brenner for det.
- Vi er tilbake på 90-tallet – mote og kroppssyn. Vi lærte om prevensjon – nå er de mer opptatt av at sex skal vært godt og fint.
- Jeg synes elevene er for snille.

Lena Hjort Grøtlien Nesbakken (52)
– dansepedagog Romerike fhs.

- Spennende tema både på grunn av faget mitt, jeg jobber med kropp som instrument – og i disse tider med kjønns-kategorier og kjønns-skifte etc er det svært aktuelt.
- Den mentale tilstedeværelsen som blir ødelagt og forstyrret av avhengigheten til skjerm.
- Vi har ikke de store utfordringene, vi er heldige å ha veldig motiverte elever. Men vi har våre ting – elevene er kanskje for snille?

ØKENDE KJØNNSFORSKJELLER

UNG 2025:

Den ferske UNG2025-undersøkelsen viser et ungdomskull preget av en verden der ting skjer forttere og forttere, men som har et ønske om å bremse ned og fokusere på det ekte. Vi ser også økende forskjeller mellom gutter og jenter. Hvordan skal vi i folkehøgskolen forholde oss til dette?

Av Mette Røstum

UNG2025 er en syndikert rapport som i hovedsak er basert på en landsrepresentativ kvantitativ undersøkelse i målgruppen 15–25 år, med 1005 respondenter. Undersøkelsen lages årlig av analysebyrået Opinion og er vektet på kjønn, alder og geografi. Datainnsamlingen er gjennomført både på web og med et bredt utvalgt av kvalitative metoder.

Rapporten presenterer fem trender, og i denne artikkelen trekkes det fram noen som er ekstra interessante for folkehøgskolene.

ØKENDE KJØNNSFORSKJELLER

Noe som er verdt å legge merke til i rapporten er økende forskjeller mellom gutter og jenter.

Kjønnforskjellene kommer tydelig til uttrykk gjennom de trendene de følger, og valgene de tar. Mens både jenter og gutter søker selvstendighet og utvikling, viser det seg at veiene de tar for å oppnå det, er ulike.

Blant jentene handler trendene om å ta det roligere og finne balanse. De bekymrer seg mer, men har et større engasjement når det gjelder saker knyttet til rettigheter og omsorg for andre.

Blant guttene derimot er det mer ekstreme trender som handler om å maksimere prestasjon som forsterker forventningene om at menn skal være sterke. Humoren er ofte mer grenseoverskridende, og de tiltrekkes av innhold som utfordrer normer uten frykt for konsekvenser.

YTRINGSFRIHET ER VIKTIG FOR GUTTENE

Når unge blir spurt hvilke hjertesaker de har, kommer mental helse, ytringsfrihet og miljøvern/klima på topp. Det er noen ulikheter mellom gutter og jenter når det gjelder hjertesaker.

Betale mindre skatt kommer høyt oppe på lista for guttene, mens jentene har kvinners rettigheter/feminisme og dyrevern som viktige saker.

Noen år tilbake så vi at de unge var langt mer idealistiske. Miljø og klima var den viktigste saken for nesten halvparten av de unge, og de var langt mer venstreorienterte. Spol frem til i dag, og vi ser en blå bølge blant unge – i Norge.

UTÅLMODIGHET OG OPTIMALISERING

Andre trender er blant annet det Opinion kaller **verden på speed**. Når trender dukker opp og forsvinner i rekordfart skaper dette en utålmodighet på andre områder av livet, der de unge raskt ønsker å gå videre til neste steg: kjøpe bolig så tidlig som mulig, eller å utvikle seg på jobb og kjenne progresjon på kortest mulig tid. Akselerasjonen skaper også et behov for å bremse ned.

Ønsket om å bli **den beste versjonen av seg selv** står fortsatt sterkt. Vi ser imidlertid en motreaksjon til den polerte fasaden som har dominert sosiale medier i årevis. Autentisitet har blitt en

”**ØNSKET OM Å BLI DEN BESTE
VERSJONEN AV SEG SELV STÅR
FORTSATT STERKT**”

verdi i seg selv. Dagens unge vokser opp i en tid preget av informasjonsoverflod, der skillelinjene mellom det ekte og det konstruerte stadig blir mindre tydelige.

HVORDAN KOMMUNISERE TIL DE UNGE

I rapporten kommer Opinion med noen tips og råd for å nå ut til unge. Her kan folkehøgskolene spesielt bidra når det gjelder å hjelpe ungdommen til å ta gode valg, koble seg på livet utenfor skjermen og forstå når det er godt nok.

Også når det gjelder å **utfordre de unge og det etablerte** kan dere ute på skolene spille en rolle. I en tid hvor det er lett å havne i algoritmenes ekkokammer av meninger og retninger, blir det viktig å utfordre de unge. Dette gjelder særlig i lys av økende kjønnforskjeller og trender som støtter opp under kjønnstereotyper. Vis de unge at det finnes flere veier til både utvikling, trivsel og suksess, og at ingen veier er forbeholdt ett kjønn. Her kan folkehøgskolene spille en rolle med å gi forståelse for andres meninger og synspunkter, samt vise at vi er et fellesskap som må finne løsninger sammen.

HJELP DE UNGE TIL Å TA GODE VALG OG FORSTÅ NÅR TING ER GODT NOK

Ønsket om å være økonomisk fornuftig, ta vare på egen helse og velvære, velge merkevarer som er i tråd med egne verdier, og samtidig kaste seg på nye muligheter gjør at flere unge står i en spagat. Hjelp de unge med å ta de gode valgene ved å tydeliggjøre alternativene som er solide, langvarige og bra. Slik kan de ta helhetlige, smarte valg som gagnar dem på flere plan.

Flere unge opplever at skjermen kobler oss på den digitale verden, samtidig som det gjør oss mer frakoblet i det virkelige liv. De forteller om et ønske om å koble seg mer på det virkelige liv, og søker trygge, sosiale arenaer. De ønsker å bruke tid på familie, venner – og ikke minst søvn. Hjelp de unge med å tilby og fremme gode fellesskap, sosiale opplevelser og aktiviteter som fremmer samhold og ekte interaksjoner. Meningsfulle opplevelser og relasjoner vil styrke deres velvære, men også bidra til en sunnere balanse mellom det digitale og det fysiske.

De unge forteller om et press fra samfunnet og fra seg selv om å prestere og gjøre det bra. De søker stadig etter måter de kan optimalisere seg selv på. Søken etter å alltid bli bedre og komme seg videre kan samtidig skape en følelse av utilstrekkelighet.

FOLKEHØGSKOLENES BETYDNING

Hvordan kan folkehøgskolen bidra i alt dette? Opinion råder oss til å være en trygg og rolig stemme i de unges hverdag, som formidler verdien av balanse og ved å anerkjenne prestasjoner. Vis de unge at det å stoppe opp og være tilfreds der en er, også er en form for suksess.

Folkehøgskolene kan hjelpe elevene med å finne en gylden middelvei for trening, kosthold, skjermbruk, søvn og tidsbruk. Vi kan også hjelpe de unge med å bli trygge på egne valg og ikke så opptatt av å følge trender og det andre gjør.

Kilde: Opinions UNG2025.Oslo: Vulkan, Opinion

FAVORITTER

FRA NORSK SANGBOK

Gabriellas song – fra filmen og senere musikalen «Så som i himmelen» (side 239 i sangboken) t/m: Backman/Nilsson

Denne sangen er et slags soundtrack til livet. Jeg har lyttet til den, skrevet om den, grått til den, funnet trøst i den, og ikke minst fremført den. Noen vil vel kanskje påstå at sangen er noe oppbrukt, men jeg er i helt motsatt ende, jeg elsker den. Det har jeg gjort i 20 år. Jeg finner stadig trøst og støtte i denne sangen. I sceneversjonen av musikalen avslutter sangen første akt og publikum sitter tilbake lamslått, syltet i tårer.

Da jeg selv spilte i musikalen på Nordland teater i 2021 fikk jeg oppleve hva denne sangen gjør med folk hver eneste kveld. Så mye snufsing, kleenex og hiksting i publikum har jeg ikke opplevd hverken før eller siden. Det er som om denne sangen treffer en nerve i oss. Som om den forsterker følelsene og ommøblerer i hodet.

Sangen handler egentlig om et livsvalg. Om å gripe livet og finne mot og styrke til å stå opp for seg selv. Eller noen andre for den saks skyld. At noen der ute har funnet styrke og mot gjennom denne sangen er det ingen tvil om. Jeg vil gå så langt som å si at sangen har endret og reddet liv.

Kraften i en tekst og styrken i en melodi kan gjøre underverker. Det er mange der ute som trenger denne sangen. Den er som en varm klem. Og er det noe vi trenger, så er det nettopp det.

Espen Bråten Kristoffersen,
rådgiver for pedagogisk utvikling, Folkehøgskoleforbundet

OPPLEV STORBYLIVETS

PULS

FRAMED er en fotoutstilling i Lillehammer Kunstmuseum som tar publikum med på en visuell reise gjennom storbylivet i USA fra 1907 til 2012.

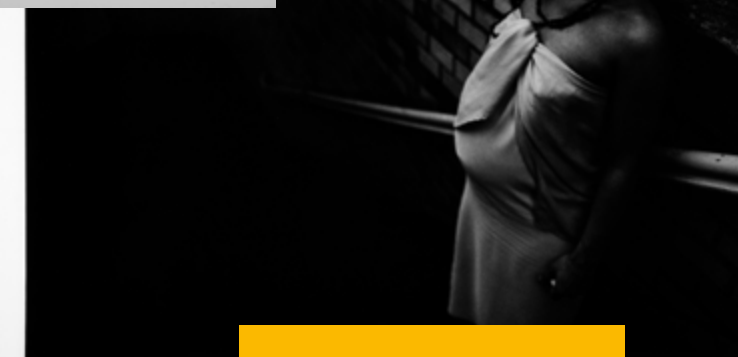
De besøkende får i utstillingsperioden 19. oktober til 20. april 2025 muligheten til å se 124 ikoniske fotografier, fanget av 34 av de mest anerkjente amerikanske fotografene. Gjennom linsen til fotografene blir storbyen til en levende hovedrolle i fortellingen – vi får se både de harde realitetene og de skjulte gledene i byens hverdag. Utstillingen gir med det publikum et unikt innblikk i det pulserende storbylivet.

STORBYENS PULSERENDE RYTME

Utstillingen **FRAMED** inviterer publikum på en spennende visuell reise i de amerikanske metropolene New York, Los Angeles, Chicago og San Francisco i tiårene mellom 1910 og 1980. Med et revolusjonerende nytt fotografisk perspektiv fanger de amerikanske fotokunstnerne inn den pulserende rytmen i bylivet i sine bilder. Vi møter mennesker som nettopp har funnet seg til rette i byen, arbeidere, lekende barn, elskende, flanerende og strandede mennesker. Mange av de i dag ikoniske fotografier holder fast øyeblikk av håp, tragedie, lykke og ikke minst hverdagens skjønnhet.

RAMMENE SOM FORMER METROPOLENS LIV

Med sine urbane stemninger og arkitektoniske landskap vil publikum kunne utforske rammene som former menneskenes liv i den moderne metropol. Ofte portretterer fotopionere enkeltmennesker eller små grupper langs fortauet, dvs. på den hårfine grensen mellom det offentlige og det private. Interaksjonen med byen formidles gjennom gjensidige blikk og speilinger i et psykologisk og sosialt samspill mellom fotograf, by og samfunn.

FRAMED

Amerikansk storbyfoto 1907–2012
19. oktober 2024–20. april 2025
Lillehammer kunstmuseum

VERDENSBERØMTE FOTOPIONERER

I dag er mange av fotografene i utstillingen blant de viktigste representanter innen 1900-tallets fotokunst. Utstillingen og Sparebankstiftelsen DNBs fotografisamling består av ikoniske verk fra Berenice Abbott, Robert Adams, Ilse Bing, Margaret Bourke-White, Ted Croner, Imogen Cunningham, Bruce Davidson, Roy DeCarava, Morris Engel, Walker Evans, William Klein, Louis Faurer, Lee Friedlander, John Gutman, Lewis Hine, Peter Hujar, Andrè Kertész, Arthur Leipzig, Saul Leiter, Helen Levitt, Nicholas Nixon, Ruth Orkin, Aaron Siskind, Herbert Snitzer, Weegee, Edward Steichen, Diane Arbus, Ed Ruscha, Richard Avedon, Berenice Abbott, Edward Weston, Dorothea Lange, Gary Winogrand og William Eggleston.

FRAMED utfordrer også de besøkende til å se på storbylivet fra et nytt perspektiv. Fotografene viser ikke bare det synlige, men også hvordan øyeblikkets kontekst kan forvandle måten vi ser verden på.

Det er første gang Sparebankstiftelsen DNBs komplette samling av **Amerikansk Street Photography** vises i sin helhet. Utstillingen i Lillehammer Kunstmuseum er skapt i samarbeid med design- og arkitekturstudioet Snøhetta.

Her får du en unik mulighet til å se storbyen fra innsiden – gjennom øynene til Amerikas fremste fotografer.

Øyvind Krabberød

FORTELLER OM ÅRET SOM FOLKEHØGSKOLEPEDAGOGIKKSTUDENT

(PPUFHP)

«Jeg ble igjen påminnet om hvor mye fantastiske mennesker som jobber rundt på folkehøgskolene og viktigheten av å inspirere hverandre i den jobben vi står i. Gjennom studiet fikk jeg ny innsikt i folkehøgskolens ideologi og historie, samt pedagogiske teorier og begreper som beskriver temaer og situasjoner jeg står i til daglig. Jeg fullførte også i etterkant resten av det «vanlige» PPU studiet og er nå ferdig med pedagogisk utdanning opp til formell undervisningskompetanse.»

Kjetil Hallre, Ringerike fhs., om året som student ved PPUFHP

Til høsten tilbyr Universitetet i Sørøst-Norge (USN) studiet PPUFHP folkehøgskolepedagogikk som gir 30 studiepoeng over to semestre. Fordelt på tre årskull har så mange som 82 ansatte ved norske folkehøgskoler gjennomført studiet.

Kjetil Hallre, Nila Larsson (Kristiansand) og Siren Salthaug Solvang (SKAP) er tre av de folkehøgskoleansatte som studert folkehøgskolepedagogikk ved USN. Vi har spurt om de kan gi oss et bilde av hva det innebærer å ta studiet PPUFHP.

HVORDAN OPPLEVDE DU ÅRET SOM STUDENT VED PPUFHP?

Siren skriver at hun opplevde året som student som nyttig, og det var spesielt givende å studere sammen med andre folkehøgskolelærere.

For Nila var det krevende å studere igjen etter flere års opphold, «Særlig i starten måtte jeg bruke mye tid på å sette meg inn i ting som regler for oppgaveskriving o.l. igjen.»

Siren Salthaug Solvang

Nila Larsson

Kjetil Hallre

Kjetil forteller at for han ble året ved PPUFHP både inspirerende og spennende. Han er enig med Siren om at dialog og samarbeid med lærere fra andre skoler ble en sentral del av studiet, ikke minst fordi studiet samler hele den norske folkehøgskolebevegelsen. «Det var spesielt fint at det var en blanding mellom kristne og frilynte skoler. Det er jo ellers så få møteplasser der vi kan kjenne på det som forener oss.» Han skriver også om å utvikle en teoretisk forståelse av sin rolle som lærer. «På studiet fikk jeg kontakt med masse flotte folk og fikk sjansen til å diskutere hverdagsutfordringer i folkehøgskolen med erfarne pedagoger, samt å løfte utfordringene opp på et mer overordnet pedagogisk nivå.»

HVA VAR DET VIKTIGSTE DU FIKK MED DEG FRA STUDIET?

«Veldig givende!» er det første Nila forteller om det hun lærte ved å studere folkehøgskolepedagogikk ved USN. «Jeg kunne koble veldig mye av pensumstoffet til hverdagen min som folkehøgskolelærer, jeg fikk

et bedre ordforråd til samtaler om og i jobben – ikke minst om hva folkehøgskole er, hvilke ønsker og håp jeg har for elevene, og hva jeg vil prøve å bidra med.»

Siren fikk en større helhet og hun snakker om en tro på at det vi gjør i folkehøgskolen er viktig. «Jeg fikk med meg ekstra knagger å henge teori og praksis på. Nå ser jeg undervisningen i et annet perspektiv.»

Kjetil beskriver hvordan han opplever å ha en sterkere og mer bevisst kobling til folkehøgskolens røtter og ideologiske bakteppe. «I folkehøgskolehverdagen står jeg plutselig i situasjoner der det slår meg hvor godt dette stemmer overens med Rahbeks forskjellige typer danning eller Grundtvigs tanker om hånd og munn. Jeg føler det har gitt meg en tyngde som pedagog - en litt større folkehøgskolsk pondus.»

Nila avslutter med en kommentar om å utvikles som lærer. «Jeg ble tryggere i rollen min som folkehøgskolelærer. Jeg fikk også løftet blikket litt og ser skoleslaget mer som en samlet bevegelse (veldig viktig!), og jeg fikk et større nettverk innenfor skoleslaget.»

Johan Løvgren

BLIKK FRA KAIKANTEN: NORDISK KANON

Det er sant å si ikke så mange seiere en gammel raddis kan påberope seg i våre dager. Kanskje ikke i tidligere tider heller, for den saks skyld. Og det ligger vel i sakens natur. Det meste har en tendens til å bli som det har vært, eller i beste fall å utvikle seg i feil retning. I det minste ei forandring,

altså, sjøl om det ikke gikk den veien man hadde håpa.

Men nå spør det om ikke et paradoks er i ferd med å materialisere seg. Om ikke vi gamle, utflirte nordister får uventa hjelp av antidemokrater i USA. For leser jeg den offentlige debatten riktig, er det plutselig flere røster som kommer oss i møte. Og de har opphav forskjellige steder på den politiske skalaen.

I alle år har vi vært en minoritet med mikroskopisk gjennomslagskraft når vi har framført våre advarsler mot USA-imperialismen. Og kanskje har vi til og med vært nødt å svelge en liten tvil i møtet med dem som argumenterte med at alliansen tross alt ga oss garantier. Artikkel 5, osv.

Men ikke nå lenger, nå rakner det.

Og som om ikke det er nok, plutselig er Norden kommet på dagsorden. Denne uryddige utkanten av Europa-kartet der hvert kongedømme har hatt nok med seg sjøl, hvis det ikke har vært en republikk med nok for seg sjøl. Å tenke felles forsvar for disse landene har i alle fall vært en idrett for drømmere og idealister. Eller, eller? Har det kanskje likevel funnes en ørliten understrøm her? Har det sildra en bekk gjennom landskapene, hørt ei tone, levd en kanon? (Trykk på første stavelse her!)

Jovisst har det det. Folkehøgskolen har vært til stede i alle våre land sia lenge før unionsoppløsning og verdenskriger. Ikke som noen militær allianse, gud bedre. Å hevde sånt ville være en tøylesløs skjending av Grundtvigs idéer. Men folkelig danning og mydiggjøring av mennesker, det er ikke bortkasta opprusting det heller.

Så når det nå snakkes om Norden, må skoleslaget være på hugget. Nå gjelder det å vise hva slags vadesteiner vi har å trække på for å komme oss noenlunde tørrskodd gjennom gjørma. Og folkehøgskolen er én sann stein. Med sin kanon.

Og i anstendighetens navn: Gamle raddiser bør betakke seg for å innkassere seieren. Dette så vi ikke komme, og ikke ser vi hvor det vil gå heller.

Brynjar Tollefsen,
Ørsvåg - Lofoten

PA HJERTET

MAGI PÅ EN TIRSDAG

La oss snakke om magi.

Magien som skjer ute på skolene hver eneste dag. Magien som oppstår når skillet mellom lærer og elev, elev og ansatt, hviskes ut.

På plandagen etter jul sitter jeg med en lærer på valgfaget Helse, et viktig og populært valgfag på skolen, der vi ti tirsdagskvelder gjennom skoleåret inviterer mennesker med ulike funksjonshemninger til å komme og danse med oss. Dansegleder, latter, smil, kaffe og kaker står i fokus.

Læreren forteller at i år har faget vært eksepsjonelt bra. Dette fordi et par av lærerne foreslo å ha tema for kveldene. Temaene gjorde noe både med gjester, elever og ansatte. Fargerike kostymer og ansiktssminke, sammen med musikk og diskolys, satte virkelig fart på festen. En ekte suksess, med andre ord.

MEN, HVA GJORDE DETTE TIL EN SUKSESSHISTORIE?

Initiativ trekkes fram. Noen må ha en idé. Men det betinger også at ideen blir møtt med interesse og nysgjerrighet. Gjester må komme, elever må velge faget, og ikke minst, bli med på invitasjonen til å ta den helt ut, kveld etter kveld.

Det magiske oppstår i det lærere, elever og gjester i pur glede mikses ute på dansegulvet og skillet mellom elever og lærere hviskes ut. I stedet trer vertskapsrollen fram. Lærere og elever deler en felles oppgave; å sørge for at gjestene har en aldeles strålende kveld.

Vi søker videre, nysgjerrige, hva er det som gjør at elevene tar denne vertskapsrollen så på alvor?

Skolestarthelgen trer tydelig fram. Personalet som møter elever og foresatte med et smil, og passer på at alle har det bra. Hvordan ingenting overlates til tilfeldighetene, slik at alle føler seg ivare tatt og sett. Hvordan det gjentas til høstfest, forestillinger og show, eller når den enkelte gjest, en hvilken dag som helst, kommer innom skolen:

Velkommen!

Svaret gir seg selv.

De gjør som vi gjør.

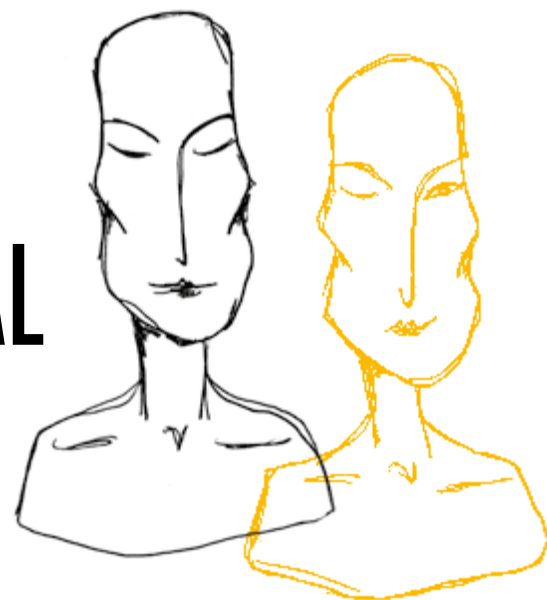
På Ringerike bruker vi AI (anerkjennende intervju) som metode, med fokus på styrker og suksesser. Grupper blir satt sammen av en miks lærere, driftsansatte og administrasjon, hvorpå vi deler hver vår suksesshistorie, og leter etter styrker og suksessfaktorer. Dette gjorde vi også på plandagen etter jul.

Kristin Smith,
Ringerike folkehøgskole

ESSAY:

RADIKALISERT ELLER BARE RADIKAL

Radikalisering – en anakronistisk sammenlikning?

I dette essayet sammenlikner jeg to tilfeller av radikaliseringslikhet slik det kommer til uttrykk i en nyutkommet dokuroman og en Netflixserie. Den ene av disse, dokumentarromanen «Sekten – de kalte meg Roxy» skrevet av Cathrine Moestue, ble utgitt på Gyldendal høsten 2024. Den handler om den unge studenten Cathrine, som mens hun er student ved et folkeuniversitet i Sverige blir rekruttert av språklæreren sin inn i Sekten – en liten, isolert gruppe som skal «redde de sultne barna i verden», og blir styrt med jernhånd av en karismatisk leder ved navn Cornel.

Fortellingen jeg sammenlikner med stammer delvis fra Netflixserien Aquarius, som bl.a. omhandler sekten rundt Charles Manson. Dette er en fiksjonsserie med klare dokuelementer hentet fra det motkulturelle Laurel Canyon (LA) – miljøet og tiden rundt 1968 – altså hippieperioden. Manson og Cornel virker å ha påfallende mange fellestrekk, selv om hendelsene som omtales har en tidsavstand på rundt 20 år.

Avslutningsvis undersøker jeg kritisk forholdet mellom radikalitet og radikaliseringslikhet, ved hjelp av et tredje eksempel, Arild Asnes 1970, en modernistisk roman av Dag Solstad som kom ut i 1971.

SEKTEN - DE KALTE MEG ROXY

Denne dokumentarromanen som kom ut i høst er en personlig fortelling om manipulasjon, radikaliseringslikhet, sektetisme og identitetsovergrep. Boken handler først og fremst om Cathrine, som under et studieopphold på en famøst teaterkunstskole i Eskilstuna blir rekruttert til sekten rundt den karismatiske engelsklæreren Cornel. Historien starter idet Cathrine flytter hjemmefra og tar steget ut i verden på egen hånd. I bokens innledning beskrives et ungt og forventningsfylt miljø av kreative og scenesugne studenter, anført av den sagnomsuste,

franskattede regissøren Charles Rivel, hvis visjon er å gjøre sine studenter til allround sceneartister innenfor musikalsjangeren. Som Cathrine selv uttrykker det: «... det var en fest for sansene: bevegelsen, lyden, rytmen, svetten og musikken.» Hun føler fort hun er kommet i sitt rette element, selv om treningen er svært krevende. Livet gir mening.

Ganske fort mottar hun en uventet hjeminvitasjon, som hun noe motvillig aksepterer. Her får hun sitt første personlige møte med den mystiske og karismatiske engelsklæreren og «filosofiprofessoren» Cornel. Dermed begynner snøballen sakte å rulle. Cornel underminerer, både gjennom sitt intellekt og sin eksentriske væremåte, Cathrines verdensbilde, særlig gjennom å antyde at det finnes en skjult virkelighet som hun bare kan få tilgang til ved å følge hans anvisninger. Hennes gryende interesse for eksistensielle spørsmål gjør henne til et villig bytte når han gir henne utfordrende og tilsynelatende eksklusive leseoppgaver, både innenfor

litteratur og idealistisk betonet filosofi. Innvielsen har begynt – sakte, men sikkert groomer og manipulerer han henne inn i en verden som oppleves både fristende og stadig farligere. Samtidig sviner Cathrines vitalitet og inspirasjon, og alt som hittil har gitt henne mening og livsglede fordømmes som uverdige av Cornel.

Manipulasjonsprosessen er metodisk og systematisk, og boka gir et skremmende bilde av hvordan Cathrine fjernes mer og mer fra seg selv og isoleres fra alt som tidligere var en del av livet hennes. Cathrine blir værende i sekten i mange år, til tross for en håndfull fluktforsøk, men etter åtte år klarer hun endelig å flykte uten å bli fanget inn igjen. Boken inneholder detaljerte og personlige beskrivelser av identitetsovergrepene som utføres på ulike stadier av radikaliseringsprosessen.

Et hovedformål med å publisere denne personlige fortellingen er, som forfatteren uttrykker det, å utvide lesernes forståelse av disse manipulasjonsprosessene slik at søkelyset i større grad settes på rekruttereren i stedet for å opprettholde et ensidig fokus på den radikalisererte.

HEALTER SKELTER – HIPPEGENERASJONENS DYSTRESTE NARRATIV

Charles Manson er hippien og sektlederen som jammet med Neil Young, bodde med en Beach Boy og hadde stor påvirkning på Black Sabbath Ozzy Osborne og Nine Inch Nails. Han er en av historiens mest kjente masse-mordere, uten fysisk å ha utført noe drap, men ble likevel dømt til livstid for de bestialske drapene på Roman Polanskis kone Sharon Tate og fire av hennes venner.

Netflixserien Aquarius fra 2015, med David Duchovny i hovedrollen som LAPD-detektiv Sam Hodiak, starter med etterforskningen av en forsvunnet tenåringsjente, som etter hvert fører detektiven inn på sporet av Manson og hans «familie». Serien mikser historiske hendelser med fiksjonaliserte

historielinjer, inkludert datidens bredere politiske og kulturelle spenninger. Mens Mansons vei til herostratisk berømmelse er en sentral tråd, berører serien også politikkorrupsjon og skildrer noen av de politiske begivenhetene og samfunnskreftene som formet perioden.

Aquarius gir oss en populærkulturell linse til å betrakte hvordan kultledere som Manson manipulerer tilhengerne sine, et tema som er tett forbundet med den mer moderne termen radikaliseringslikhet. Serien kaster lys over hvordan radikaliseringslikhet ikke bare handler om ideologi, men også om menneskelige behov for forbindelse, formål og mening – noe som gjør individer i

”
DET DREIER SEG OM EN FELLES UTNYTTELSE AV FØLELSMESSIG SÅRBARHET, ØNSKET OM Å BLI SETT OG ANERKJENT, TILKNYTNINGSBEHOV, OG SØKEN ETTER MENING GJENNOM TILHØRIGHET

en formativ fase, f.eks. ungdom i overgangen til voksenlivet, spesielt utsatt for ekstremistiske påvirkninger.

Parallellene mellom den beskrevne radikaliseringslikheten i Sekten – de kalte meg Roxy, og mediefortellingen om Charles Mansons manipulasjon og overgrep, er mange. Det dreier seg om en felles utnyttelse av følelsesmessig sårbarhet, ønsket om å bli sett og anerkjent, tilknytningsbehov, og søken etter mening gjennom tilhørighet. Begge historiene fordypes seg i hvordan påvirkelige individer – spesielt unge kvinner – kan bli trukket inn i ekstreme ideologier eller destruktiv atferd gjennom den psykologiske taktikken til karismatiske ledere for motkulturelt sammensvusede grupper.

MANSON VS. CORNEL

I Aquarius, og i Mansons virkelige historie, kom mange av kvinnene fra vanskelige bakgrunner, urolige hjem eller slet med følelser av fremmedgjøring i det raskt skiftende sosiale klimaet på 1960-tallet. Cathrine kommer fra et dannet og velstående vestkanthjem, men hennes aspirasjoner er i tråd med verdiene i populærkulturen. Det er teater, dans og sceneopptreden hun ønsker å realisere seg selv gjennom. Hun er en søkende, åpen og nysgjerrig ung kvinne med idealistiske trekk, og bakteppet er igjen et populærkulturelt fenomen (Live Aid 1985). Hun er glødende opptatt av å kunne gjøre en forskjell mht. sultkatastrofen i Etiopia, som kan ses som en klar parallell til hippiekulturens idealisme. Dette ser Cornel og utnytter situasjonen, det blir hans inngang til rekrutteringen av Cathrine.

Et poeng i boken til Cathrine Moestue er nettopp at dette kan skje med hvem som helst, og at man ikke nødvendigvis behøver å være ekstra sårbar eller skadet for å havne i en slik situasjon.

Det som ikke kommer fullt så tydelig fram er hvordan famekulturen som kulturell strømning, gjennom sin dyrking av scenisk opptreden og kreative uttrykk, spiller inn. Vektleggingen av selvrealisering gjennom scenekunst og opptreden kommer i kjølvannet av «den presenterende kultur» der iscenesettelse og fasade spiller en sentral rolle (Sennett), og er dessuten uttrykk for en ungdomskulturell trend, der det ikke minst handler om å vise seg fram og å bli sett på en ny og åpen måte. Cathrine elsker å være i fame-miljøet, motta kreative impulser og lære nye sceniske uttrykk. Verdien av disse kreative kvalitetene og aktivitetene blir trukket i tvil og fordømt av Cornel, på tilsvarende måte som Manson isolerer sine jenter fra den positive energien som kjennetegnet hippiekulturen og som motiverte jentenes kulturelle frisetting.

Manson, som mange kultledere, drev rov på idealisme og ungdommelig sårbarhet. Han tilbød sine tilhengere det som så ut til å være en ny, alternativ familie, en følelse av emosjonell tilhørighet og en rolle i

Dag solstad. Foto: Scanpix

det han beskrev som en høyere moralsk orden. På samme måte tilbyr Cornel sine unge kvinner en visjon om fellesskap og frigjøring, og manipulerer likeledes deres ærlige moralfølelse for å rettfærdiggjøre stadig farligere og mer destruktive handlinger. Begge lederne vet hvordan de skal få tilhengerne til å føle seg sett, verdsett og forstått, og sørger for at rekruttene gradvis blir frakoblet familiene eller samfunnet rundt.

Karismatisk ledelse og psykologisk manipulasjon. En annen tydelig parallell er den tvetydige rollen til den karismatiske lederen. Manson var beryktet for sin evne til å manipulere andre til å begå voldelige handlinger, samtidig som han framstiller seg selv som en åndelig veileder som kan tilby opplysning og frelse. Sjarmen hans var basert på å overbevise tilhengerne om at han hadde en spesiell tilknytning til en større kosmisk sannhet, og dette fikk hans ord og krav til å virke ubestridelige.

Cornel bruker lignende teknikker, og posisjonerer seg selv som en moralsk eller åndelig autoritet som har innsikt i en dypere sannhet om verden, frigjøring og

medfølelse. Ledere som Manson og Cornel skaper en «oss mot dem»-mentalitet, og posisjonerer seg selv og sine følgere som opplyste eller moralsk overlegne resten av samfunnet. Isolasjonen fra ytre påvirkninger er avgjørende for å kontrollere medlemmenes tanker og handlinger. Begge lederne eskalerer også langsomt men sikkert engasjementnivået for sine medlemmer. Det som begynner som små lojalitetshandlinger eller ideologideling, fører til slutt til mer ekstreme handlinger. I Mansons tilfelle til en serie med drap, og i den norske historien til stadig mer alvorlige forbrytelser. Den langsomme progresjonen gjør det vanskeligere for følgerne å se de moralske linjene de krysser før de er for dypt involvert til å snu.

IDEALISME OG SØKEN ETTER MENING

I begge fortellingene trekkes jentene inn i en verden av idealisme. I Mansons tilfelle var mange av kvinnene en del av 1960-tallets motkultur, og søkte mening midt i en tumultuøs tid preget av anti-establishment-holdninger, motstand mot Vietnamkrigen og en avvisning av tradisjonelle

familie- og samfunnsverdier. Manson utnyttet dette ønsket om opprør og motkulturell revolusjon, og pakket inn sine voldelige planer i en fortelling om samfunnsforvandling og åndelig oppvåkning.

Cornel framsetter sitt prosjekt på samme måte: hans og gruppas handlinger er en del av et større oppdrag for å frigjøre de fattige og undertrykte. Jentene tror de handler av medfølelse og empati for de som er marginalisert, og både Cornels og Mansons grupper ser på seg selv som fortroppene for et radikalt skifte i samfunnet, til og med voldelig revolusjon. Denne idealismen blir imidlertid forvrengt når den manipuleres for å rettfærdiggjøre stadig mer skadelige enkelthandlinger.

ARILD ASNES – EKSISTENSIALISME, FRA RADIKALITET TIL KOMMUNISME

Avslutningsvis vil jeg som kontrast trekke inn romanen Arild Asnes 1970, boken Dag Solstad har kalt sin intellektuelle selvbiografi. Romanen er en fortelling om en suk-

sessrik, ung forfatter, og hans politiske omvendelsesprosess, der han går fra å være en frihetlig sosialist og intellektuell til å melde seg inn i et marxist-leninistisk parti, og dermed gi opp sin frihet.

Denne tidlige romanen i Dag Solstads forfatterskap ble skrevet to år etter Mansonmassakren.

Arild Asnes er en frihetlig radikaler på desperat jakt etter historie, han vil sette spor etter seg, nesten for enhver pris. Asnes lider av eksistensielt meningstap. En vakker dag innser han, som ved et ondsinnet trylleslag, at han har mistet sitt språk, det hegemoniske regimet har annektert hans litteratur ad ideologisk vei. Situasjonen er umulig, han må gjøre noe med den, om mulig ved å gå til roten. Han melder seg inn i AKP (ml), for sammen med sine trosfeller å kjempe mot kapitalismen for proletariatets diktatur.

” OGSÅ DEN UNGE KVINNEN VI MØTER I SEKTEEN OPPLEVER ET MENINGSTAP

Også den unge kvinnen vi møter i Sekten opplever et meningstap, men dette utvikler seg først under sterk innflytelse fra Cornels manipulasjon, som setter spørsmål ved hennes evne til å tenke klart. Han makter å påføre henne en følelse av skyld og avmakt fordi hun ikke personlig tar ansvar for å løse samtidspolimer som sultkatastrofen. Men meningstapet er ikke eksistensielt, det er snarere framkalt gjennom Cornels manipulasjon, og er på denne måten en del av rekrutteringsprosessen. Det er en helt annen type utfordring Arild Asnes møter, hans meningstap har ingen ting med manipulasjon å gjøre. Det er en kombinasjon av ideologikritikk og eksistensialisme som får ham til å forstå hva han står ovenfor. Han foretar da også et bevisst, eksistensielt valg når han tilslutter seg kaderne i AKP (ml).

EKSISTENSIELL MENING

I Cathrines tilfelle er det omvendt. Hun velger aldri aktivt å slutte seg til Cornel, selv om jakten på eksistensiell mening er et viktig bakteppe. I stedet groomes hun inn i en sekt på skjulte premisser, det er aldri åpenbart for Cathrine hvor Cornel skal føre henne hen. Og når hun føler seg fanget, er det ingen vei ut, hun blir i sekten i åtte år. Problemet til Cathrine er at det kun er i en annens falske fortelling om henne at hennes handlinger gir mening. De påstått frigjørende og revolusjonære prosjektene er kun skalkeskjul for å knytte henne nærmere Cornel.

Asnes deler på sin side utopiene som bevegelsen han går inn i. Men her er ingen skjult agenda, snarere er målet overkommunisert – kampen for proletariatets frigjøring, som riktignok går via en revolusjon som aldri kommer. Han ser det aparte og sekteriske i bevegelsen, men aksepterer det bevisst og som noe nødvendig, kommunismen tilbyr et radikalt motbilde til hegemoniet han lever under (Teistung 2023).

Arbeiderklassens frigjøring er Asnes villig til å kjempe for med nebb og klør, om enn på sin romantiserende måte og med påfallende tafatthet. Han er en moderne Don Quijote, med de beste intensjoner.

For til slutt å belyse hvordan det skal kunne være mulig bevisst å gå inn i en eksotisk og sekterisk bevegelse som AKP (ml), er det nødvendig å se litt nærmere på begrepet radikalisering.

FRA RADIKAL TIL RADIKALISERING

Som kjent stammer radikal fra den latinske roten Radix, og betyr i utgangspunktet å «gå til roten» av saken, dvs. å innta en grundig og kritisk tilnærming. Selv om begrepet hele veien har blitt assosiert med politiske holdninger på venstresiden, ligger det ingen nødvendighet i at radikal skal knyttes hverken til ekstremisme eller marxisme. Det kan f.eks. også brukes i sammenstillingen «kulturradikal» og betyr da opprinnelig en venstreorientert, kritisk, men borgerlig retning, i alle fall i Norden. En av dens første representanter er den danske kritikeren Georg Brandes, et viktig navn for den grundtvigske folkehøgskolen. Senere blir kulturradikalismen også for-

bundet med skikkelser med affinitet til ny-marxismens ideologikritikk, som Pro-filkretsen i Norge.

Radikalisering knyttes i dag som oftest til islamistisk ekstremisme, en bi-betydning som samtidshistorisk kan tilskrives den ekstreme politiske retorikken og USA-skapte polariseringen som oppsto etter 9/11-angrepet i 2001. I USA er radikal i visse kretser ensbetydende med å være kommunist, en konnotasjon som skriver seg tilbake til John F. Kennedys dager. I Norge var det lenge, i mange politiserte miljøer, nær sagt et honnørord å bli kalt radikal, mens det i dag, avhengig av kontekst, oftere kan brukes som et fyord.

Amerikansk retorikk har selvsagt satt preg på den internasjonale, og dermed norske bruken og betydningen av radikalitetsbegrepet. Men slik er det i enda større grad med begrepet radikalisering. Like fullt er det viktig å holde i mente den språklig paradoksale, men like fullt fullstendig ulike, betydningen av disse to likelydende begrepene.

Det er åpenbart problematisk å kalle det Asnes går gjennom for en radikaliseringsprosess. Til det er det for mange av de typiske kjennetegnene som mangler. Med sitt aktive opprør, formidlet særlig gjennom litteraturen han skriver, er han radikaler på den «gammeldagse» måten. Han går til roten og avslører og føler på kroppen borgerskapets repressive toleranse, og han er genuint opptatt av å sette spor etter seg i historien. Men Asnes blir ikke rekruttert ved hjelp av grooming og manipulasjon, han går inn i det hele med åpne øyne.

Asnes' tilfelle viser viktigheten av å fortsette å opprettholde et klart skille mellom radikalitet og radikalisering. Det er i vår tid ikke bare legitimt, men kan virke særlig nødvendig å opprettholde sin prinsipielle radikalitet: noen må fortsette å gå til roten, der de fleste surfer på overflaten.

Sigurd Ohrem,
filosof og tidligere folkehøgskolelærer

NY BOK AV OVE KORSGAARD:

GRUNDTVIG, KRIG OG GEOPOLITIKK

Ove Korsgaard er professor emeritus i pedagogikk ved Aarhus Universitet, forfatter av viktige bøker som «Kampen om lyset» og «Kampen om folket», begge referanseverker i Grundtvig-forskningen og i dansk og nordiske litteratur om folkeopplysning og voksenundervisning. I sin siste bok, «Nationalstatens fødselsveer. Om Grundtvig, krig og politikk», møter vi Grundtvig som aktiv deltaker i en avgjørende politisk situasjon i Danmark. Ove Korsgaard har skrevet en viktig og lærerik bok, full av nye innsikter og perspektiver. Boka er uhyre aktuell og fører seg rett inn i dagens europeiske politiske situasjon.

I forordet legger Korsgaard ikke skjul på at det er krigen i Ukraina som har gjort geopolitikk til en uhyre påtrengende problemstilling. Da reiser følgende spørsmålstilling seg: hvordan forholdt Grundtvig og hans politiske venner seg egentlig til krig og geopolitikk i deres samtid? Dette er en underbelyst problemstilling i Grundtvigforskningen, mener Korsgaard. Det er fristende å si: ikke lenger. Den nye boka lyser i alle fall godt opp dette underbelyste temaet.

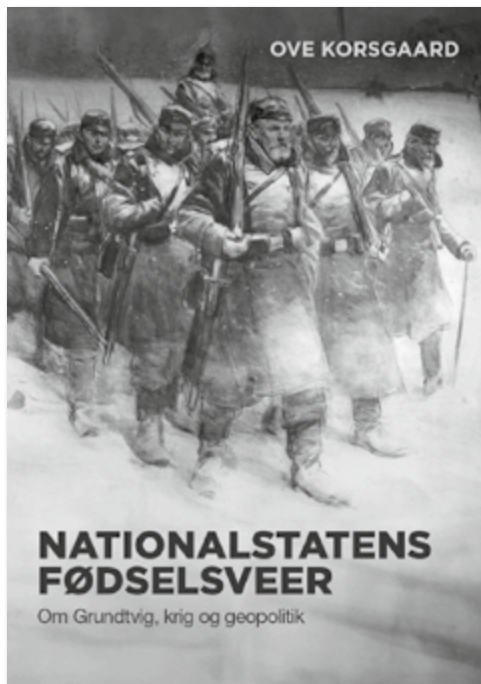
MEISLER UT GRUNDTVIGS POSISJON

Ove Korsgaard rydder opp i noen viktige begreper, og han klargjør forskjellen mellom det såkalte dynastiske prinsipp på den ene siden, og nasjonalitetsprinsippet på den andre. Det dynastiske prinsipp hadde røtter i eneveldet, det var dynastiene, kongeslektene, i Danmark Oldenburgerne, som skulle utpeke regjeringen. I løpet av 1800-tallet kom dette prinsippet under hardt press fra et nasjonalt og folkelig prinsipp som var under sterk utvikling. I Danmark ble disse motsetningene en motsetning mellom de som fortsatt ønsket forlengelse av den danske helstaten som

Ove Korsgaard:
Nationalstatens fødselsveer.
Om Grundtvig, krig og politikk
Aarhus Universitetsforlag 2024
212 sider
351 Dkr

inkluderte hertugdømmene Slesvig og Holsten, og de som ønsket en dansk nasjon basert på dansk språk og dansk folkelighet. Ove Korsgaard meisler ut Grundtvigs posisjon gjennom en glimrende historisk gjennomgang av de avgjørende danske krigene

mot Preussen og Tyskland i 1848 og 1864. Og det er først og fremst politikeren Grundtvig han løfter fram, ikke teologen, salmedikteren eller pedagogen. Korsgaard slår fast at Grundtvig i sitt politiske syn var nasjonal. Grundtvig drev med «nation building». Korsgaard skriver: «Og ethvert forsøk på at nedtone det nationale i Grundtvigs højskolesyn har ikke rod i virkeligheten». Men til grunn for Grundtvigs nasjonale syn lå en skarp kritikk av standssamfunnets behandling av almuen. Grundtvigs ønsket å løfte almuen opp til et folk, basert på folkets språk. Politisk førte dette Grundtvig ut i en kamp mot både konge og regjering som ville beholde helstaten, Grundtvig ønsket deling av Slesvig basert på språk. De som snakket dansk skulle høre til i Danmark. Bak dette standpunktet ligger Grundtvigs lesing av filosofen Herder.

ET FORENT NORDEN

Ove Korsgaard får i boka fram i hvor stor grad Grundtvig tenkte nordisk. Korsgaard skriver: «Fra sine unge år til sin død var Grundtvig dybt engageret i bestræbelserne på et forenet Norden». Et forent Norden i allianse med England var Grundtvigs geopolitiske hovedsyn. Skrekken var et forent Tyskland som ikke anerkjente Danmark som en egen nasjon. I følge Korsgaard tenkte ikke Grundtvig seg en nordisk politisk union, men et nordisk forsvarsforbund, det skulle opprettes folkehøgskoler rundt om i alle nordiske land, og et felles nordisk universitet i Gøteborg. Dette forsvarsforbund skulle garanteres av England, og

ha en passende slagkraft overfor Russland og Tyskland, og være mer stabilt enn en mulig allianse med det labile Frankrike.

Ove Korsgaard åpner boka si med å fortelle om Grundtvigs geopolitiske diskusjon dagen før han døde 2. september 1872. Da var krigen mellom Tyskland og Frankrike så vidt over, og spørsmålet om hertugdømme Slesvig lå fortsatt og ulmet i dansk politisk debatt. I samtalen etter Grundtvigs preken 1. september 1872 i Vartov undret noen på om ikke Danmark kunne gå med Tyskland og Russland og muligens Sverige i en krig, for dermed å få tilbake Slesvig. Grundtvigs svar var: «Nej, det må vi aldrig. Danmark må aldrig nogensinde gå imod Norge og Sverige, men burde i et sådant tilfælde søge at forblive neutral, undtagen hvis

Tyskland forinden gav os den danske del af Sønderjylland tilbage, da kunne der vist nok blive tale om at gå sammen med Tyskland og Sverige». Og Ove Korsgaard legger til: «Altså mod Russland».

INVITERER TIL FRUKTBAR GRUBLING

Denne boka har et vell av perspektiver som meget lett lar seg anvende i dagens geopolitiske debatt. Grundtvig var grunnfast nordist, dypt politisk inspirert av at England, Tyskland og Russland var politiske hovedfiender. Hvordan kan hans perspektiver konverteres til dagens samfunn og politiske situasjon? Ove Korsgaards bok inviterer til fruktbar grubling. Til å være ei bok på over 200 sider, følger det med et ganske omfattende noteapparat som på meget troverdig måte bygger opp teksten.

I tillegg til å legge fram Grundtvigs syn på folk og nasjon, sneier Ove Korsgaard innom både Grundtvigs syn på valgmenigheter, og på forholdet mellom Skriften og det levende ord. Her kommer han også inn på debatten om grundtvigianismen i Norge, og Gisle Johnsons rolle. Alt på en pregnant og instruktiv måte.

ANBEFALER STERKT BOKA

I et lesverdig etterord undrer Ove Korsgaard seg på om demokratiske nasjonalstater vil eksistere i et framtidig Europa. Og han skriver: «Selv om den danske nationalstat tilsynelatende lever i bedste velgående, har denne statsform måske haft sin storhedstid i Europa. Muligvis er der allerede ved at indfinde sig en ny tid, det europeiske fællesskaps tid. Sandsynligvis er vi selv vidne til og involveret i det europeiske fællesskaps fødselsveer».

Dette er så viktige og interessante perspektiver at denne anmelderen ikke har annet råd enn sterkt å anbefale lesing av boka, og deretter snarest å invitere Ove Korsgaard til et seminar for å utdype tankene sine.

Av Arild Mikkelsen

BLI MEDLEM I
SAGATUNNS VENNER

KR 250

#850345

Betal for medlemskap,
bøker eller inngangsbillett
med VIPPS

REDAKTØR-
**LEDIG
STILLING**

Redaktøren av magasinet *Folkehøgskolen* går av med pensjon 1.10.2025.

Det kommer senere en fyldig utlysning av stillingen som redaktør av bladet som gis ut av Folkehøgskoleforbundet. Søknadsfrist vil bli 1. juni.

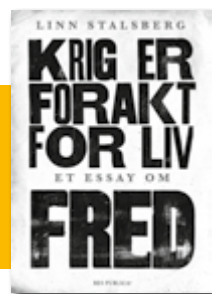
Ved spørsmål kontakt:
Generalsekretær: Angelina K. Christiansen,
tlf. 959 60 115, epost: angelina@folkehogskole.no

Redaktør: Øyvind Krabberød
tlf. 986 27 439, epost: ok@folkehogskole.no

LINN STALSBERG:

KRIG ER FORAKT FOR LIV.

ET ESSAY OM FRED

Krig er forakt for liv.
Et essay om fred
Linn Stalsberg
Forlag: Res Publica - 2024
Pris: 379.- kr

Foto: Eivind Rutle

Krig er forakt for liv. Det å vinne en krig betyr å ødelegge flest mulig mennesker, hus og infrastruktur hos fienden. Vil vi få slutt på all krig, må vi begynne å snakke om krigens realiteter og lære om alle dem som har kjempet fredens sak, skriver Linn Stalsberg i denne boken.

Kampen for fred kan ta utgangspunkt i religion, ideologi eller en politisk retning. Viktige virkemidler er pasifisme, ikkevold og militærnekt. Hva vet vi egentlig om de store ideene bak fredsarbeid? Hvor mange av de modige personene som nektet å krige, og som ble straffet for dette, kjenner vi egentlig til?

Den voldsomme militariseringen i vår tid finner sted midt i en stor klima- og naturkrise. Det er knapt noe som er så ødeleggende for jordkloden som våpenindustrien. Både arbeider- og kvinnebevegelsen har tradisjonelt kjempet fredens sak. I dag må fredsbevegelsen også alliere seg med miljøbevegelsen, i kampen for alt levende. Fred er å skape.

OMTALER:

«Jeg er mektig imponert over mennesker som tar opp kampen mot overmakta og som nekter å tro det er håpløst. Forfatteren og journalisten Linn Stalsberg hører så avgjort hjemme i den kate-gorien. [...] Linn Stalsberg har gått svært grundig til verks i sitt vel 200 siders essay. [...] Viktige tanker», terningkast fem
– **Tor Hammerø, Nettavisen**

«Det er ingen vei til fred, fred er veien [...] en svært viktig og god bok [...] ei helt nødvendig bok – ja, kanskje mer nødvendig enn noensinne.»

– **Jan-Erik Østlie, Fri fagbevegelse**

«et frisk pust som forhåpentligvis kan blåse nytt liv i fredsflammen»

– **Mimir Kristjánsson, Klassekampen**

NOTERT

MOSS KUTTER GULLKLOKKA

– Konsulentprosjektene er overflatiske, kostbare saker. Å endre organisasjon, kultur og ledelse er langsiktig arbeid. Jeg er takknemlig for at dere skriver om dette, men vi må etablere alternativet. Det er tillitsreformen, sier Per Olaf Lundteigen.

Om det blir mindre målstyring, og ansatte får mer handlekraft i møte med innbyggere, blir det morsommere å jobbe og mindre sykefravær, mener han.

– Enhver kommune må nå kraftsamle på de tinga som er viktigst. Og det er ikke å kutte ut gullklokker, sier han, med referanse til at Moss kommune nå har kuttet utdelingen av såkalt gullklokke.

Imens har Moss brukt 2,8 millioner kroner på lederutvikling siden 2022 – hvorav én million bare på Refsnes gods og diverse spahoteller.

Klassekampen

«WHAT WOULD ODVAR DO?»

– Hvordan har du det egentlig?

Hun sitter med beina i kors i sofaen og drikker av et vannglass.

– Jeg har det veldig bra.

Over sofaen henger et bilde av tidligere Ap-statsminister Oddvar Nordli, hennes største forbilde. Fra Hedemark han også, og trygg og stødig. Når hun trenger å finne retning, spør hun «what would Odvar do?», og tilsynelatende er han som regel enig med henne.

– Han var en helt fantastisk politiker, hadde beina planta på jorda, var ideologisk, god retorisk og underfundig.

Annette Trettebergstuen i Klassekampen

HØYREPOPULISMEN ER BARE ET SYMPTOM

Når det gjelder Donal Trumf, er han liberal i den forstand at ha tillater storkonsernene å virke utenfor statlig kontroll – et standpunkt som er spesielt farlig med tanke på global oppvarming. Vi har nylig fått høre at: «Organisasjonen Environmental Data and Governance Initiative (EDGI) nå jobber for å ta vare på vitenskapelige data og forskning fra nettsidene til offentlige myndigheter på grunn av frykt for at emner som klimaendring og grønn energi vil bli fjernet fra statens nettsider når Trumf inntar Det hvite hus.»

Dette er et marerittaktig scenario, der offentligheten rett og slett vil frarøve korrekt informasjon og dermed ikke vil være i stand til å treffe rasjonelle beslutninger om riktige økologiske tiltak.

Filosofen Slavoj Zizek i Klassekampen

SEKSUEL DANNELSE

INSPIRATION FRA EN HØJSKOLEPRAKTIKER

SEKSUEL DANNELSE

Inspiration fra en højskolepraktiker

METTE ØYÅS MADSEN

Seksuel dannelse

Publisert juni 2023

Utgiver: Forlaget Højskolerne

Språk: Dansk

Format: Heftet

Antall sider: 298

Pris: 249,- DKK - webshop.hojskolerne.dk/shop

Av Mette Øyås Madsen

Hvordan griber man emner som køn, krop, sex og seksualitet an, når man som lærer skal undervise unge på ungdomsuddannelsene i dem, eller når man som skole skal sette rammerne for samværskultur? I bogen «Seksuel dannelse – inspiration fra en højskolepraktiker» deler højskolelærer Mette Øyås Madsen sine mange års erfaringer med at undervise i krop, køn og seksualitet og med at arbejde med samværskultur.

Bogen er således et højskolepædagogisk bud på et dannelsesorienteret undervisnings- og inspirationsmateriale til dig, der arbejder med området køn, krop og seksualitet. Om det så skal foregå på højskoler, i grundskolen, på efterskoler, på ungdomsuddannelser eller et helt femte sted.

Her giver Mette Øyås Madsen både et dannelsesteoretisk perspektiv på det pædagogiske arbejde med seksualitet og samvær og et ærligt indblik i, hvor vanskeligt det kan være at arbejde med området. Således viser bogen en praktikers daglige arbejde fyldt med dilemmaer, eksperimenter, glæde, tvivl og fejltrin, og den indeholder en lang række konkrete øvelser og forslag til elementer

i undervisningen, som du kan tage med dig videre i dit arbejde.

Generalsekretær i Sex & Samfund, Majbrit Berlau, udtaler om bogen: «Uden at det bliver for langt eller for tungt, tager Mette os på en rejse igennem de teoretiske afsæt, egne refleksioner og læring vedrørende at arbejde med seksuel dannelse, og hvad det kan for den enkelte og for vores fællesskaber. Begrebet seksuel dannelse introducerer hun på fineste vis som et afsæt til at være i en verden, der diskuterer og flytter forståelser inden for krop, køn og seksualitet i disse år.» Mette Øyås Madsen har undervist på Brandbjerg Højskole siden 2006, hvorigennem hun har været med til at sætte seksuel dannelse på landkortet i højskolebevægelsen. For det arbejde modtog hun i 2021 Højskolepædagogisk Pris. Ofte bliver Mette inviteret ud som oplægsholder om seksuel dannelse på bl.a. andre højskoler og ungdomsuddannelser.

Mette Øyås Madsen har undervist på Brandbjerg Højskole, nord for Vejle, siden 2006.

[Højskoerne.dk](https://www.hojskoerne.dk)

NOTERT

KLIMA OG KRIG

Klimadebatten har hatt søkelys på utslipp fra transport, industri og landbruk. Men én betydning kilde til utslipp blir oversett: Utslippene fra krigføring og våpenindustri.

Klimaregnskapet har altså en blind flekk, fordi de store utslippene fra militær aktivitet og våpenproduksjon ikke blir tatt med. Dette er både en teknisk mangel og en alvorlig politisk og moralsk utfordring.

Klimaregnskapet refererer til globale beregninger av utslipp fordelt på sektorer som energi, industri, transport og landbruk.

Disse tallene brukes til å vurdere samfunnets bidrag til global oppvarming ot til å sette mål for utslippsreduksjonen.

Krigføring og våpenindustri er utelatt, selv om krig er ressurskrevende og våpenproduksjon gir store utslipp.

Annam Chaudhry i Dagbladet

SAGATUN:

I STORM FOR FRIHET

– OM DEN FØRSTE NORSKE FOLKEHØGSKOLEN

Jens Olai Jenssen:

I storm for frihet.

Sagatun folkehøgskole – banebryter for folkestyre, feminisme og velferdspolitik

Novus forlag, 2024

366 sider

Pris: 390,-

seks delar med dekkande overskrifter: «To fortellinger» (om frie menneske, kulturell storstue og dannelse), «Historisk bakteppe», «Kontroversiell folkeopplysning», «Tid for frigjøring», «Inn i nyere tid» og til slutt eit tillegg om dei rundt 40 folkehøgskolane som kom i Norge mellom 1864 og 1900 og arven inn i norsk skole, kristenliv og politikk.

«DEN LYSE SKOLEN»

I dag ser vi nok mest på folkehøgskolen som eit tilbod til ungdom som vil finne seg sjølve, mellom vidaregåande skole og «resten av livet». Men folkehøgskolen er meir enn det. Den er eit av dei få danske/nordiske bidraga til pedagogikken i verda. Heilt frå grunnleggjingsstida var skolane «et samlingssted for radikale krefter innen kultur, åndsliv og politikk.» (side 302, i kapittelet med den treffande tittelen «Den lyse skolen»).

Herman Anker (1839-1896) brukte heile foreldrearven på å kjøpe tomte i Hamar, bygge og drive Sagatun. Saman med Olaus Arvesen (1830-1917) leia han all undervisninga. Konene til begge, Mix Anker og Sophie Arvesen, var aktivt med. Etter ti år hadde 700 elevar, mest gutar og unge menn mellom 17 og 30 år frå heile Sør-Noreg, gått på Sagatun. Mange av dei reiste fulle av inspirasjon tilbake til bygde- ne sine og danna nye skolar, frilynte ungdomslag, arbeidsamfunn, aviser og/eller gjekk aktivt inn i lokalpolitikken. Fleire

drog vidare til Askov i Sønderjylland, som spelte ei like viktig rolle for folkehøgskole og demokratibygging i heile Norden som Sagatun gjorde i Norge.

Anker og Arvesen drog saman til det store nordiske kyrkjemøtet i Lund i 1859, og blei invitert vidare til København. Dei var i hageselskap heime hos Grundtvig, der den seinare Askov-rektoren, da student Ludvig Schrøder, helsa frå dansk ungdom og Olaus Arvesen frå dei norske og nordiske. Det var der dei to unge idealistane blei inspirerte til å lage ein «skole for livet» til «gavn for folket», som Herman Anker seinare oppsummerte formålet (side 61). To år seinare var Herman Anker igjen i København. Da møtte han Marie (Mix) Boysen, dotter av den nære Grundtvig-medarbeidaren Frits Boysen og den svært Grundtvig-kritiske Eline Boysen. Herman og Marie gifta seg i 1863, og alt hausten 1864 opna Sagatun i Hamar, byen der både Grundtvig og Randi Solem hadde håpa på å etablere folkehøgskole i 1838.

KATTI ANKER MØLLER

Det gjekk bra med Sagatun lenge, men Ankers foreldrearv blei brukt opp. Han måtte trekke seg ut, også fordi han etter kvart syntest at Olaus Arvesen og andre blei for radikale. Skolen blei nedlagt i 1892.

Jens Olai Jenssen har tidlegare skrive biografi om Johan Castberg (1862-1926), ein av dei mest radikale og framtidsretta politikarane i norsk historie, og er medforfattar av biografi om Katti Anker Møller (1868-1945). Katti Anker Møller var dotter av folkehøgskolegrunnleggar Herman Anker og Marie Elisabeth («Mix») Boysen. Castberg og Anker Møller var hovudarkitektane bak «De Castbergske barnelover» i 1915, norske lover som førte til likestilling mellom barn født i og utan-

” KRITIKKEN FRA INDREMISJONEN OG PIETISTENE BLEI STADIG HARDARE.

for ekteskap. Andre nordiske land kom etter, Sverige så seint som i 1967.

Katti Anker var født på folkehøgskolen. Johan Castberg var fast gjest på alt som skjedde der av «fritenkeruker» kvar sommar og i dei fleste andre folkemøte frå han var 19 år gamal. Han gifta seg med Karen Anker, søster av Katti.

Det er eit enorm kjeldemateriale Jenssen ausar av. Han viser til bøker og artiklar om folkehøgskolen, grundtvigianismen, norsk og nordisk politisk historie og lokalhistorie, avisoppslag og møtereferat. Ikkje minst har han brukt dei store brevsamlingane etter Herman Anker, Johan Castberg, Bjørnstjerne Bjørnson, dagbøker etter folkehøgskoleelevar og fleire i Anker-familien, og som ei særleg gullgruve: I alt rundt 700 brev mellom særleg mor Mix Anker og dotter Katti Anker.

MOTSTAND FRÅ PIETISTANE

Dei årlege fritenkarveke i august samla store folkemengder for å høyre den tids beste talarar. Det var talarar frå både Norge, Sverige, Danmark – og til og med ein finsk talar som i begeistring for dyrking av folkemålet heldt heile talen på finsk. Bjørnstjerne Bjørnson var der, den seinare statsministeren Johan Sverdrup, Camilla Collett, Aasta Hansteen, Marie Wexelsen, dei liberale leiarane Sofus Høgsbro (Danmark) og Sven Hedlund (Sverige), Viggo Ullmann, Johan Castberg, Eilert Sundt og mange andre talt. Og kritikken frå pietistane i indremisjonen blei stadig hardare, - mot den lyse kristendomsforståinga og mot folkehøgskolens arbeid for å fornye utdanninga og skape eit folkestyre. Det var Sagatun, og seinare Vigo Ullmanns folkehøgskolar i Agder og Telemark, som blei møtt med den hardaste motstanden

Jens Olai Jenssen skriv tydelegare fram kvinnene i Anker-familien og andre kvin-

ner, som Aasta Hansteen, i folkehøgskolehistoria og historia om framveksten av det norske folkestyret enn dei første har gjort for han. Han har solid kjeldemateriale for dette. Han viser også dei lange linjene med inspirasjon, kunnskap, kontaktnett og planmessig arbeid gjennom tiår frå Grundtvigs idear, utviklinga i folkehøgskolen og fram mot gjennomslag i norsk skolepolitikk og demokrati.

Det er også interessant å sjå Jens Olai Jenssens sakprosa i samband med to finlandssvenske biografiske romanar, der folkehøgskolens rolle som ein heilt sentral nasjonsbygger kjem fram. I 2010 kom Märta Tikkanens «Emma & Uno – visst var det kärlek» om Tikkanens morfar Uno Stadius, og i enda større grad mormor Emma, som var gift med denne andre rektoren på Finns folkhögskola i Esbo og seinare første rektor på Brunnsviks folkhögskola ved Ludvika. Ulla-Lena Lundbergs «Lyser och lågar» (2022, kort omtalt i Nordisk Tidskrift, 2024-2) er ein roman, der hennes oldeforeldre Olga og Robert Rostedt og deira tid som første styrarpar på Finns folkhögskola tidleg på 1890-talet er den sentrale delen av boka. På Åland var Ålands Folkhögskola (grunnlagt i 1895) den naturlege møtestaden da Ålandsrörelsen blei stifta i 1917.

I 1901 avduka Bjørnstjerne Bjørnson bauta over Mix og Herman Anker, i eit folkehav utanfor Sagatun. Seinare kom det også ein skulptur med kvinnesakspioneren Katti Anker Møller, som hadde folkehøgskolen og miljøet der som barn- dom og formative ungdomsår.

Historias lys skin framleis over Sagatun. I år er det stort 160 års-jubileum, og folkehøgskolen har fått ein bauta i ord: Jens Olai Jenssen har skrive ei imponerende bok, med god hjelp av bilderedaktør Magnus Sølva Jacobsen.

Av Jan Kløvstad

Prismottaker Steinar Bryn her med kona Vesna Bryn.

PRIS TIL STEINAR BRYN

Steinar Bryns utrettelige arbeid for fred og dialog ble belønnet med Kongens Fortjenestemedalje på Nansens skolen. Han kom intetanende til sitt planlagte åpne møte om USA, og ble svært overrasket da assisterende statsforvalter Sigurd Tremoen reiste seg og tildelte medaljen. Deretter var det mange som ville si noen ord, under rektor Signe Strøms ledelse: Ordfører Hans Olav Sundfør, tidligere rektorer Inge Eidsvåg og Unn Irene Aasdalen, styreleder Eivind Falk, leder for Nansen Fredssenter Anita Rapp, og det var hilsener fra IP-studentene og skolekoret.

Bryn har vært både student, lærer, inspektør og rektor ved Nansens skolen, og prosjektleder for fredsnettverket Nansen Dialog på Balkan i en årrekke. Han har tidligere mottatt flere priser for dette arbeidet. Nå er han 70 år, men er fortsatt sterkt involvert i ulike internasjonale fredsprosjekter og utstrakt foredragsvirksomhet i Norge og verden rundt, i tillegg til å undervise i internasjonal politikk på Nansens skolen. Steinar har en Ph.D. fra University of Minnesota, og samarbeider med flere amerikanske universiteter. Dette er en svært velfortjent fortjenestemedalje! Vi gratulerer!

SAGATUN: JOHAN CASTBERGS POLITISKE TANKESMIE

Norges første folkehøgskole, Sagatun i Hamar, tuftet på Nikolai Grundtvigs ideer om folkeopplysning, var i flere tiår et nasjonalt episentrum mot pietismen i skole og kristenhet. Og et arnested for åndsfrihet, en «lyssere skole», og radikal politikk. Det var i dette miljøet 19 år gamle Johan Castberg i 1882 fant sitt andre hjem og sin tankesmie. Det var her han bygde sitt innovative nettverk. Også Gjøvik Arbeidersamfunn, hans politiske base fra 1888, hadde sitt utspring i Grundtvigs folkeopplysningstanke. Da Sagatun gikk inn i solnedgangen, brukte Castberg og hans krets ideene herfra til å meisle ut ny norsk demokratisk velferdspolitik. Hvordan kunne en folkehøgskole bli til fødestue for det moderne Norge?

Frilynte Sagatun, grunnlagt i 1864, var «folkehøgskolenes mor» i Norge. Grunnleggerne Herman Anker og Olaus Arvesen ville fornye samfunnet gjennom folkeopplysning. De kjempet mot pietismen og embetsmannsstaten og krevde menneskelig frihet i kirke og skole, og politisk makt til folk flest, basert på allmenn stemmerett og folkestyre. Norges første folkehøgskole var «en skole for livet» med verdiforankring i nordiske tradisjoner, et kontroversielt alternativ til puggeskolen, «den sorte skole», for å bruke et begrep fra Grundtvig.

Helt sentralt i dette skoleprosjektet sto Herman Ankers ektefelle, danske Mix Anker, og hennes søster Ida Bojsen, som senere giftet seg med godseier Wollert Konow på Tjerne i Ringsaker. De var døtre av presten og bladmannen Frits Bojsen, Grundtvigs nærmeste medarbeider. Deres mor, Eline Bojsen, var derimot kritisk til grundtvigianismen. Både Mix og Ida var engasjerte samfunnsaktører, og ble pådrivere for feministisk tenkning på Sagatun.

«Grundtvigsskolen» skapte storm landet rundt. Kirkens pietister og embetsstanden gjorde hva de kunne for å bekjempe prosjektet. Grundtvigs liberale tankegods, hans ideer om å gi folk opplysning slik at de kunne bli gode samfunnsaktører, og endog gi kvinner utdanning og bli prester, ble i enkelte kretser sett på som «satans lokkemat overfor barn og ungdom». Grundtvig sa: «Først menneske – så kristen». Han måtte stoppes.

Motstandsfronten etablerte i 1867 sitt arnested i Hamar Stifts-seminarium (lærerskolen). Seminaret var styrt av konservative lutheranere. Stridighetene mellom folkehøgskolen og seminaret vant gjenklang i hele Norge. Hamar var i flere tiår et nasjonalt sentrum for åndskamp, opplysning og alternativ pedagogikk, knyttet til folkehøgskolen.

Sagatun folkehøgskoles glansperiode varte i ti år, - til 1874. Anker overlot da ansvaret til Arvesen. Folkehøgskolen gikk inn i en turbulent periode, men holdt det gående fram til 1892. All motgang til tross: Idegrunnlaget var fortsatt i sterk vekst. Sagatuns elever og venner bar arven videre. Fram mot 1900 ble det startet et 40-talls frilynte folkehøgskoler, et stort antall frilynte ungdomslag,

og en rekke arbeidssamfunn og aviser med samme formål som folkehøgskolene: opplysning, dannelse og samfunnsengasjement. Gjøvik Arbeidersamfunn stiftet i 1875, som fra 1888 ble Castbergs politiske base, føyer seg inn i rekken av opplysningsprosjektet skapt i kjølvannet av Sagatun. Det samme kan sies om avisen Samhold på Gjøvik, grunnlagt i 1885, av Johan Enger, som i sin ungdom var elev på Sagatun. Og Castbergs egen avis, Arbeiderbladet, et typisk innlandsprodukt, som utkom fra 1889 til 1892.

I boka «I storm for frihet», om Sagatuns rolle som banebryter for folkestyre, feminisme og velferdspolitik, har jeg forsøkt å synliggjøre folkehøgskolenes betydning i verdikampen vårt samfunn sto i. Både Bjørnstjerne Bjørnson og Johan Sverdrup brukte Sagatun som talerstol i kampen mot pietismen og embetsmannsstaten. Mix og Herman Anker var ihuga tilhengere av Sverdrups kamp for «all makt i denne sal», prinsippet om at Stortinget skal være øverste maktorgan i Norge. Den framvoksende venstrebevegelsen med sine røtter i et mangfold av opplysningsprosjekter, kjempet fram parlamentarismen som styreform gjennom riksrett mot regjeringen Selmer i 1884, noe som førte til embetsmannsstatens fall.

Jeg har valgt å gi Johan Castberg stor plass i boka om Sagatun. Han var krumtappen i det politiske miljø som videreførte arven og la grunnlaget for det moderne Norge. Hans innsats er knyttet til «De Castbergske konsesjonslover», «Den Castbergske småbrukerpolitikk», «De Castbergske barnelover» og hans rolle som sosialpolitikkenes far i Norge. Hans viktigste politiske partner fra Sagatun var ungdomskjæresten Katti Anker Møller, barnelovenes mor, samtidas viktigste sosialentreprenør, som staket ut veien for kvinners rett til å bestemme over egen kropp, retten til prevensjon og abort, og en rekke andre ordninger.

Viggo Ullmann fra Seljord, samtidens nasjonale skolepolitiske strateg, var nært knyttet til Sagatun. Det samme kan sies om Helge Væringsaasen fra Elverum, skogeieren som startet både arbeider-samfunn og friskoler. Og viktigere: Han hentet læreren Olav Eftestøl til Elverum for å overta og videreutvikle skoleprosjektene. Eftestøl ble Castbergianernes skolepolitiske arkitekt. I 1892 startet han den nye lærerutdanningen i Elverum, som snart ble landets mest populære. Han var «landsgymnasenes far», og strategen for utvikling av enhetsskolen i Norge. Både lærerutdanningen og enhetsskolen var tuftet på folkehøgskolens verdigrunnlag. Arven fra Sagatun preger fortsatt vårt samfunn.

Av Jens Olai Jenssen,
forfatter av boka «I storm for frihet»

FILMFESTIVALEN MOVIES ON WAR:

MER AKTUELL ENN NOEN GANG

Fra In the shadow of Beirut

På filmfestival: Øyvind Krabberød

Movies on War ble arrangert fra 13. - 17. november med Elverum kulturhus som base. Det var et imponerende program – jobbet fram for å finne de beste filmene og det beste innholdet på det som er temaet for festivalen – krig og konflikt, fred og forsoning. Som festivalsjefen Øystein Egge understreket i sin åpningstale: Dette er en fredsfestival hvor film, bøker og samtaler står i fokus. Film er et kraftig verktøy for å forstå vold og konflikt, men som også appellerer til håpet, sa Egge.

Dette var den fjortende utgaven av filmfestivalen - som eies og drives av Elverum folkehøgskole (Peer Væringsaasens nasjonalfond). Festivalen vokser år for år og gjør seg bemerket i brede kretser.

Publikum fikk servert et ambisiøst program hvor det var et spesielt fokus på situasjonen i Midtøsten og i Ukraina. Men festivalprogrammet rommet også reiser til Kongo, Sudan, USA, Syria, Island, Irak og Iran – med blikk både til framtid og fortid. Øystein Egge sier: Vi lever i en urolig tid, og det er lett å spørre seg hvem som kan redde verdensfreden. Vi håper at Movies on War kan være et lite lys i mørket.

– EN KILDE TIL ENGASJEMENT, INNSIKT OG FORHAPENTLIGVIS OGSÅ HANDLING

Gjestelista til festivalen var lang og imponerende – vi nevner: Nikolaj Frobenius, Kristina Quintano, Kai Eide, Janne Haaland Matlary, Anders Hammer og Afshin Ismael.

Kristina Quintano holdt åpningstalen og var med i Boovs on war. Hun har i 25 år jobbet med flyktningeproblematikk, og har dette året kommet ut med to bøker. – Det er rekordmange mennesker på flukt – så det har aldri før vært så vanskelig å finne en trygg havn, sa forfatteren.

Vi fikk også møte Janne Haaland Matlary og Kai Eide som samtalte om temaet: Hvem skal redde verdensfreden, og er fred og dialog mulig? De presenterte overraskende og balanserte refleksjoner. Kai Eide sa: Jeg tror ikke det er mulig med fred i Ukraina uten at Ukraina må oppgi territo-

rier. Han manet sterkt til samhold mot polariseringen en ser i verden i dag.

Vi fikk sett et titalls av filmene – og er alt annet enn uberørt av inntrykkene. Det var også et veldig sterkt kortfilmprogram på programkartet. Festivalen var godt besøkt, de kunne glede seg over ny publikumsrekord for Movies on War med over 6.500 besøkende, av dem cirka 5.500 i festivalperioden.

I begynnelsen av desember mottok også Øystein Egge Østnorsk Filmsenters fagpris for sitt arbeid som leder av Movies on War. Den dynamiske festivalsjefen jobber fulltid for å skape et så godt og aktuelt program som mulig. 2-300 filmer ser han årlig for å finne fram til de beste filmene. Øystein vil gjerne besøke norske folkehøgskoler for å vise film og legge til rette for gode samtaler – så her er det bare å melde seg på!

PRISER

Den norske dokumentaren *The Takeover* av Anders Hammer vant begge prisene i den nordisk-baltiske konkurransen på Movies on War.

Torstein Parelius vant årets pitchekonkurranse med *Warmaker* og publikumsprisen gikk til *No Other Land* av Basel Adra, Yuval Abraham, Rachel Szor og Hamdan Balal.

FILM 1
ÅPNINGSFILM: IN THE SHADOW OF BEIRUT

In the Shadow of Beirut er et sterkt humanistisk portrett av menneskene i Sabra og Shatila.

En papirløs mor har ikke råd til å sende sin syke datter på sykehus. En åtte år gammel syrisk flyktning jobber lange dager for å støtte mor og søsken. En far vurderer om hans tretten år gamle datter vil ha det bedre om hun giftes bort, mens en annen prøver å legge fra seg misbruk og kriminalitet for å oppdra sin unge sønn. Det er disse fire, og deres familier, som står i sentrum av In the Shadow of Beirut.

Med et observerende blikk tar dokumentaren seeren med til Sabra og Shatila, to av de fattigste områdene i Beirut, for å møte mennesker på deres egne premisser. Resultatet er en film som er like intim som den er rystende – særlig nå som vi vet hvilken desperat situasjon som møter de sivile i angrepene som nå finner sted.

Libanon, Irland, Storbritannia, Tyskland | 2023 | 92 minutter. Regi: Stephen Gerard Kelly, Garry Keane

FILM 2
MEDIHA

Mediha er en ung jesidi-kvinne som har overlevd folkemord, kidnapping og slaveri. Vi følger Mediha i hennes søken etter familien som fortsatt er savnet og skal finne seg i den beryktede AIHol-leiren.

Mediha og de yngre brødrene Ghazwan og Adnan prøver å stable livet på plass igjen etter å ha vært kidnappet av Den islamske stat. Å finne familien er komplisert, så de tre søsknene blir nødt til å vende seg til et nettverk som jobber med å redde jesidier utsatt for menneskehandel for hjelp.

Hasan Oswalds viktige dokumentar viser de langvarige følgene av grusomhetene utført av Den islamske stat. Gjennom tre år tar Mediha oss med på en reise for å finne rettferdighet, der hun konfronterer traumene og smerten gjennom videodagbøker, i et forsøk på et oppgjør med de som står bak.

«[...] through a combination of cinematic empathy and restrained filmmaking, Oswald (Higher Love)—who often allows Mediha and her siblings to record the footage we see—presents a moving treatment that celebrates human resilience. Life is hard, but is also beautiful.»

– Christopher Llewellyn Reed, Film Festival Today. Irak, USA | 2023 | 92 minutter. Regi: Hasan Oswald

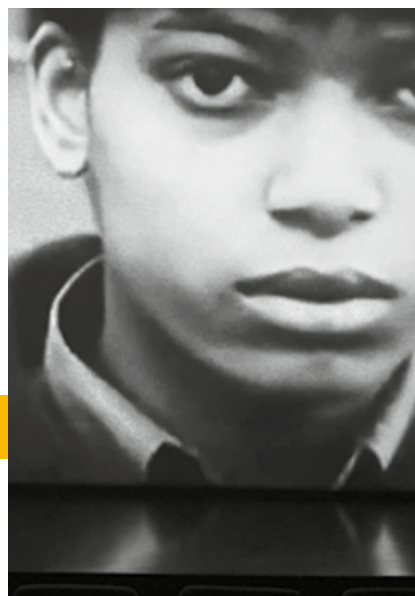
FILM 3
ERNEST COLE: LOST AND FOUND

Ernest Cole, Sør-Afrikas første svarte freelance-fotograf, dokumenterte på 1960-tallet Apartheid gjennom bilder. I 2017 ble negativene funnet i et svensk bankhvelv.

En spennende og lærerik film om fotografen som endret verdens syn på det sørafrikanske apartheidregimet.

Ernest Levi Tsoloane Cole (1940–1990) var en svart sørafrikansk fotograf som var engasjert i anti-apartheid-bevegelsen. Cole frilanset for en rekke sørafrikanske aviser og magasiner, men hans viktigste arbeid var hans mangeårige prosjekt med å dokumentere den svarte befolkningens liv under apartheid – et prosjekt som i 1967 resulterte i «House of Bondage», som har blitt kalt en av det forrige århundrets viktigste fotobøker. Den haitiske filmskaperen (og forhenværende kulturministeren) Raoul Peck er kjent for sin utforskning av tematikk knyttet til rasisme og kolonialisering, og står bak filmer som I AM NOT YOUR NEGRO og tv-serier som «Exterminate All the Brutes». ERNEST COLE: LOST AND FOUND er en spennende dokumentar om en fotograf hvis bilder endret en hel verdens oppfatning av Sør-Afrika. Med fortellerstemme av Lakeith Stanfield («Atlanta»), JUDAS AND THE BLACK MESSIAH er dette en lærerik og sørgelig dagsaktuell film, som vant prisen for beste dokumentar under årets filmfestival i Cannes.

Sør-Afrika, USA, Frankrike | 2024 | 105 minutter. Regi: Raoul Peck

MOVIES ON WAR

MINNEORD:

EN ÅNDSNÆRVÆRELSE HAR FORLATT OSS

– MINNEORD OM KNUD JØRGEN HOLCK

Seint om kvelden søndag 3. januar 2016 ankom Knud Jørgen Holck Møre Folkehøgskule for første gang.

Knud Jørgen var da 72 år gammel, og pensjonist. Noen få dager tidligere hadde han takket ja til en spontan henvendelse om å forsøke å berge stumpene på en ærverdig gammel folkehøgskole.

Møre Folkehøgskule var på dette tidspunktet uten pedagogisk personale på norsk jord, da samtlige lærere var sjukemeldt som følge av det usunne arbeidsmiljøet som hadde oppstått de foregående åra. Skolen var i en dyp krise, med store økonomiske problemer og en stab som var kjørt i senk.

Knud Jørgen Holck hadde særdeles gode anbefalinger fra Folkehøgskoleforbundet. Han hadde som rektor bidratt i flere snuoperasjoner på andre folkehøgskoler hvor det også hadde vært utfordringer. Særlig betydningsfullt var det at involverte ansatte på disse folkehøgskolene gav Knud Jørgen usedvanlig gode skussmål om evnen til å lede elever og ansatte i krise.

Det første Knud Jørgen gjorde i bemarket søndag 4. januar 2016, var å be tilsynsvakta om å låse opp på hovedkjøkkenet, slik at han kunne lage seg en enkel, kald havrevelling.

Tilsynsvakta med mange års fartstid på Møre Folkehøgskule var i så skrøpelig mental form, at vedkommende knapt evna å finne riktig nøkkel, langt mindre de ønskede kornproduktene til vår nye setterektor.

Den beskjedne pensjonisten gikk derfor mer eller mindre med tom mage til sengs, på et ledig elevrom, før første arbeidsdag.

Velkomsten Knud Jørgen fikk på Møre Folkehøgskule står som et godt bilde på hvilke utfordringer han møtte i Ørsta de kommende 6 månedene.

Lenge før vanlig arbeidstid mandags morgen 4. januar 2016, ba Knud Jørgen

samme tilsynsvakta om å fjerne det eksklusive parkeringsskiltet for «Rektor», utenfor hovedbygningen.

Ønsket og viljen om å ikke ha en opphevet rolle som rektor, var helt nødvendig for å vinne tillitten til utpinte kollegaer, som trengtes tilbake på arbeid i månedene som fulgte.

For utfordringene stod i rekke og rad. Knud Jørgen Holck hadde en unik evne til å både utfordre og inspirere, uten å bruke store ord. Med en klarhet og ro som fylte rommet, hadde han en bemerkelsesverdige evne til å være både til stede og samtidig stille krav på en måte som fikk oss til å tenke, til å vokse.

Underfundig og lavmælt i sitt vesen, ofte med et glimt i øyet.

Knud Jørgens ærlige og direkte måte å kommunisere på kunne noen ganger være utfordrende, men vi visste at det alltid kom fra et sted med dyp respekt og et ønske om at vi skulle utvide horisonten, både som medmennesker og kollegaer.

Ofte ble vi utfordret til å gå i oss sjøl, uten at det ble sagt mer enn det som trengtes. Kravene var stille, men de var der – og de presset oss til å strekke oss lenger enn vi trodde vi kunne.

Samtidig var det en varme i Knud Jørgens tilstedeværelse, en omsorg og kjærlighet som ikke alltid kom i ord, men i handling. Med en arbeidskapasitet som nesten var ufattelig, kunne han ta på seg mer enn mange av oss kunne drømme om, uten å klage. Det var nesten som om Knud Jørgen hadde en evne til å gjennomføre det umulige – og inspirere oss til å gjøre det samme.

Knud Jørgen Holck var rektoren som av rein omsorg for over hundre elever stekte egg til søndagsfrokosten, tilberedt nøyaktig slik den enkelte elev ønska det.

Knud Jørgen Holck var rektoren som

hadde fast bopel på Møre Folkehøgskule i halvannet år, hvor han overnattet på et enkelt elevrom, uten nevneverdig godtgjørelse eller kompensasjon.

Knud Jørgen Holck var rektoren som gjorde en umenneskelig innsats for Møre Folkehøgskule, som neppe noen andre hadde evnet å få til.

Knud Jørgen var en menneskekjenner av rang. Han visste nøyaktig når det var på sin plass å si nei, og visste hvordan han kunne stille de riktige spørsmålene som fikk oss til å tenke på vår egen vei og vårt eget potensial.

Historiene Knud Jørgen fortalte, ofte med en humor og en sjarm som var umulig å motstå, vil leve videre. Han kunne trollbinde så vel elever som foresatte, både spontant og planlagt.

Knud Jørgen etterlater et tomrom, men også en uutslettelig påvirkning på alle som har hatt privilegiet av å kjenne ham. Vi vil savne hans stillferdige, men kraftfulle tilstedeværelse, minner som har satt dype spor i våre liv.

Takk for alt du gav!

**Tidligere ansatte ved Møre Folkehøgskule,
Eirik Loftesnes med kolleger.**

KNUD JØRGEN HOLCK

– TIL MINNE

Det er trist. Ein svært god venn, lærar, rektor og utviklingsleiar er her ikkje og kjem heller ikkje tilbake. Dei som kjende og opplevde han sørger over bortgangen. Han var ein søyle blant oss.

Knud Jørgen hadde ei svært mangefasettert utdanning og kom til Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri. Bakgrunnen frå Statens senter førte han til Sund Fokehøgskole og samarbeidet med Selbukollektivet – eit bu- og arbeidsfellesskap for unge rusmisbrukarar. Slik begynte eit liv i folkehøgskolen.

Knud Jørgen var den fine, men utfordrande samtalepartneren. Han stilte gjerne spørsmål om ei sak eller ei utsegn, fekk svar og stilte nye spørsmål. Slik var han reine Sokrates. I folkehøgskolen snakkar vi ofte om «den levende vekselvirkning» mellom lærar og elev. Det er et omgrep vi har fra Grundtvig. Knud Jørgen erklærte seg aldri som noen gjennomført grundtvigianar, men praksisen hans ville nok Grundtvig nikke anerkjennende til.

Han var både lærar og rektor i skoleslaget vårt med suksess i begge rollene. Som rektor var han en dyktig og nytenkjande leiar. Både lærarar og det praktiske personalet var begeistra for han, og elevane kjente at han brydde seg om dei.

Han var også ein sentral person som koordinator i Folkehøgskolenes

Utviklingsstrategi (FUS) – eit pedagogisk utviklingsprosjekt som gjekk over svært mange år. FUS lever eigentleg i beste velgåande gjennom dei mange kursa som blir arrangert av Folkehøgskoleforbundet.

Etter at han vart pensjonist fekk han rett som det var førespurnad frå fleire skolar som var i utfordrande situasjonar om å koma til hjelp. Dei sette stor pris på innsatsen hans. Slik fikk han igjen bruk for talenta sine og la grunnlag for skolar til å fylle segla og navigere mot ny kurs.

I mange år var eg dagleg leiar i Norsk Folkehøgskolelag (Folkehøgskoleforbundet), og helgependla mellom Gol og Oslo. Eg budde hos mor mi og sov i denne gamle guttesenga mi på Grorud. Så gjekk mor bort, og eg var i tvil om korleis eg skulle finne nytt bustad. Eg spurte meg rundt om nokon på kontoret visste om en hybel til leie. Da var då at han sier: Jamen, du kan jo flytte inn hos meg. Dersom eg kjem til Oslo, blir jo det i helgene. (Han var da rektor på Fana folkehøgskule). Og slik vart eg buande i Suhms gate fram til eg blei pensjonist. Der var det godt å være. For Knud Jørgen var raus. Og ikke minst gav han av seg sjølv.

Han hadde ein stor kjærleik. Ho heiter Italia. Hjartet heiter Firenze. Han oppretta ei eiga Italia-line på Fana. Med språkopplæring – og sjølv sagt Italia-tur. Det var elles mange som reiste sørover med han og naut godt av kunnskapen og begeistringa hans. Som trekløver var mi Ingrid og eg saman med han på mange turar. Vi og meditasjonsputa hans.

Utenom alle reisene hadde vi ofte kontakt – og alltid i begynnelsen av desember. Da var vi på førjulstur i hovudstaden. Da måtte vi alltid ha ein kveld sammen med han. Vi hadde også avtalt en kveld sammen sist desember.

Under kreftperioden hadde vi mange telefonsamtaler. Alltid gode – og ikke minst saklige og rolige samtaler om utviklinga. Han lot seg aldri slå ned. Også da det var klart at dagene hans var talte, avtalte vi dette møtet.

Men han kom ikke. Og 18. januar var livet hans over.

Gravferda hans var ei oppleving. Det var svært mange som ville dele opplevingar dei hadde med Knud Jørgen Holck. Og svært mange vil hugse desse livet ut. Det vart også gjort kjent at han hadde testamentert brorparten av det han eigde til Legar utan grenser. Det resterande går til eit fond som skal koste eit folkehøgskoleår på unge slektningar.

Det vart ei verdig avslutning.

Dag Wollebæk

KONFERANSE I REGI AV NORDISK FOLKEHØGSKULERÅD, APRIL 2026

Nordisk folkehøgskuleråd (NFR) arbeider for eit sterkare Nordisk folkehøgskulefellesskap. Det blir derfor søkt om Eras-musmidlar til eit felles nordisk prosjekt som har fått namnet «Hope for democracy» (H4D). Prosjektet har fått ein trong fødsel, men ein håper på oppstart i 2025. Målsetting for prosjektet er å auke folkehøgskulen sine elevar sin evne til å bli engasjert i utviklinga i eige samfunn, formidle kunnskapar og tru på demokratiet. Gjennom systematisert erfaringsutveksling skal lærarar få verktøy og metodar for å skape undervisning som stimulerer til demokratisk engasjement. Folkehøgskulen står i ein lang tradisjon med stor fridom til å utforme kursplanar med utgangspunkt i deltakarane sine erfaringar.

Kongen snakka i sin nyttårstale om håpet. Det er viktig for ungdom i dag å halde fast på håpet om ei god framtid, der demokratiet evnar å ta dei rette beslutningar som er naudsynte m.a. for ei positiv utvikling i klima- og miljøspørsmål og sikre ei rettferdig fordeling av goder i verda, - eit berekraftig samfunn. Demokratiet kan bidra til å fylle behovet for å skape meining og stå i ein samanheng, lokalt, nasjonalt og globalt. Dette krev eit kunnskapsbasert og aktivt engasjement.

Tilsaman åtte skular frå dei fire Nordiske landa er plukka ut til å vere med i prosjektet. I løpet av prosjektperioden er planen å arrangere 16 workshops med tilsaman 80 skular i Norden. Utgangspunktet skal vere å dyrke og foredle ein pedagogikk, praksis og metodar frå skulane som blir brukt og som fungerer. For at dette skal byggast «nedanfrå» er det også naudsynt å søke kunnskap om dei unge sine perspektiv på demokrati, deltaking, inkludering og engasjement i fellesskapet.

NFR arrangerer ein felles nordisk konferanse for folkehøgskulelærarar i april 2026 der dette prosjektet blir ein stor del av programmet. Dei åtte prosjektskulane vil der legge fram resultat av innleiande undersøkingar og arbeid på sine skular. Dette skal danne grunnlag for eit vidare arbeid på konferansen som inspirasjon til korleis H4D kan bli eit kraftfullt bidrag til demokrati-undervisning og myndiggjering i den nordiske folkehøgskulen.

Ein freistar også å opprette kontakt og invitere folkehøgskular og liknande pedagogiske institusjonar frå andre stader i Europa, til konferansen. Oppfølging av prosjektet og konferansen i Stockholm blir ei tilsvarande samling i Norge, hausten 2027, truleg på Utøya. Resultat av prosjektet skal skriftleggjerast i etterkant og presenterast på websider.

Konferansen har lærarar i folkehøgskulen som målgruppe og blir arrangert i Stockholm 13. – 14. april 2026. Noter tidspunktet i kalenderen, og sett det inn i årsplanen!

Einar Opsvik

KALENDER

10. – 11. mars	Økonomikonferansen
24. – 24. mars	Studietur for praktisk personale til Göteborg
22. april	Distriktsmøte D8, Agder, Kristiansand folkehøgskole
19. – 20. mai	Distriktsmøte D3, Fjordane folkehøgskule
19. – 20. mai	Distriktsmøte D6, Buskerud folkehøgskole
20. – 21. mai	Distriktsmøte D4, Hordalandsmøtet, Stord folkehøgskule
26. – 28. mai	Landsmøtet FHF, Karmøy folkehøgskule
04. – 07. aug.	Folkehøgskoleuka, Ringerike folkehøgskole
11. – 15. aug.	Arendalsuka, Arendal
17. – 18. sept.	Informasjonskonferansen, Scandic Oslo Airport
20. – 21. okt.	Forkurs for nye tillitsvalgte Sanner hotell, Gran
21. – 23. okt.	Tillitsvalgtkonferansen, Sanner hotell, Gran

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehøgskole.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

Arbeidslivet LOKALLAGET

Folkehøgskoleforbundet er både en fag- og en idéorganisasjon. Vi arbeider politisk, og fremmer krav ovenfor myndighetene på skoleslagets vegne, gjennom fast plass i ledelsen av Folkehøgskolerådet. Som fagforening arbeider vi for gode lønns- og arbeidsvilkår for alle ansatte i folkehøgskole, i nært samarbeid med Utdanningsforbundet i tariffavtaleforhandlinger. Som idéorganisasjon forvalter, fremmer og utvikler vi den frilynte folkehøgskolen. Minst like viktig er arbeidet innad i skoleslaget, hvor nettopp den brede debatten rundt den frilynte folkehøgskolens verdi- og idégrunnlag er det som er førende for det sentrale arbeidet.

Lokallagsmøtet er en arena hvor medlemmer i Folkehøgskoleforbundet kan snakke sammen om dette interessefellesskapet på den enkelte skole, og får mulighet til å påvirke sin egen arbeidssituasjon gjennom tillitsvalgtordningen. Det kan være krevende å finne møtetid i det travle folkehøgskoleåret, men det er viktig at flest mulig medlemmer får mulighet til å komme, så innkallingen bør sendes ut i god tid. Innkallingen skal være skriftlig, og bør inneholde en sakliste, slik at all får mulighet til å forberede seg. Saklisten bør reflektere at våre medlemmer er fra alle yrkesgruppene i folkehøgskolen, selv om lærerne er flest. Folkehøgskoleforbundet mener at det er en styrke at alle yrkesgruppene som sammen virkeliggjør en folkehøgskole, i fellesskap tar opp saker både av praktisk, idémessig og politisk karakter.

Hvor hyppig lokallaget skal møtes kommer an på hvilke saker det arbeides med. Tillitsvalgtordningen sikrer medlemmene informasjon i viktige saker på et tidlig tidspunkt, og innflytelse på alt fra ansettelse til verdigrunnlag. Lokallagsmøtet er der de tillitsvalgte kan hente legitimitet for sitt standpunkt i saker som

skal drøftes videre, og hvor saker kan belyses fra alle medlemmers ståsted. Folkehøgskoler er virksomheter i stadig endring, fleksibilitet er ofte en forutsetning for driften. For å sikre tidlig informasjon om eventuelle endringer, og slik skape en viss grad av forutsigbarhet, kan det være lurt å avsette tid til lokallagsmøter med jevne mellomrom gjennom skoleåret.

Omtrent to tredjedeler av de frilynte rektorene er medlem av Folkehøgskoleforbundet. Rektor er medlem i lokallaget og skal inviteres til lokallagsmøter. Rektor som skoleeiers representant kan ikke delta på saker som senere blir gjenstand for forhandling med tillitsvalgt, som lønnsforhandlinger eller forhandling av lokal arbeidstidsavtale. Dersom lokallagsmøtet inneholder slike saker bør saklisten deles i to, slik at det er tydelig hvilke saker rektor deltar på, og ikke. Referat etter møtet bør omtale hvilke saker som ble tatt opp, og spesifisere eventuelle vedtak fattet i møtet, slik at også de som ikke var til stede er orientert.

Med vel femti lokallag i Folkehøgskoleforbundet har hvert lokallag en betydelig mulighet for innflytelse også sentralt. Kontakten med lokallagene og lokale tillitsvalgte har de siste par årene vært særlig viktig for oss, med høringsprosess om *NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle*, og med påfølgende høring om ny folkehøgskolelov. Vi håper nå at alle lokallagene våre benytter muligheten til å peke retning for Folkehøgskoleforbundets arbeid fremover, ved å sende delegater til Landsmøtet på Karmøy folkehøgskule 26. – 28. mai 2025!

Angelina K. Christiansen,
generalsekretær i Folkehøgskoleforbundet

DANNING OG KOMPETANSE

Eg kan forstå behovet for å tydeleg vise fram kva vi lærer våre elevar under eit folkehøgskuleopphald. Det er enkelt dersom vi kan presentere ein bukett av kompetansar som er lett å forstå og står i forhold til dei behov som samfunnet rundt oss tilsynelatande har. I skuleverket har dette blitt overtydeleg, der fokuset på kompetansemål er tungt vektlagt. Dette har blitt mykje diskutert og kritisert. Danningperspektiva i skuleverket er utydelege og har vist seg svært vanskeleg å realisere.

Det er ein kvalitetsforskjel på omgrepa danning og kompetanse, - det er to ulike former for kunnskap. Odin Fauskevåg (Institutt for pedagogikk v. NTNU) har i ein artikkel i bladet *Nordisk tidskrift for pedagogikk & kritikk* drøfta danningomgrepet sin plass i læreplanen *Kunnskapsløftet 2020*. Han viser tydeleg at danningoppdraget vanskeleg kan verkeleggjerast i eit rammeverk der utvikling av kompetansar er målet for læringa. Han beskriv grenseoppgangen mellom *danning* og *kompetanse* og definerer det på denne måten:

«Kunnskap gir kompetanse når han gjer vår ytre og indre verd forståeleg og handterbar.»

Med andre ord, kunnskap som ein også har lært å dra nytte av i praksis. Danning har andre perspektiv:

«Kunnskap er dannande når han gjer normative eller moralske aspekt ved verda forståeleg.»

Det er ingenting magisk ved dette, det er ein ganske kvardagsleg læringsaktivitet. Fauskevåg utdjuvar det slik:

«Danning handlar om å bli deltakande i ei verd som inneheld verdi og betydning, ei verd som engasjerer og som inneheld dimensjonar av meining og ansvar som gir livet ei retning. Danning viser seg til dømes i erfaringar av naturen som vakker og verdifull, demokratiet som forpliktande eller i betydninga andre menneske har for oss.»

Danning har eigenverdi og er ikkje knytt til dei dagsaktuelle behov samfunnet eller næringslivet har til ulike tider. Fellesskapsdimensjonen og verdiperspektiva er tydelege og styrande for den læringa vi i folkehøgskulen skal fokusere på i alt arbeid, - ikkje i tillegg til undervisning, men som eit tydeleg perspektiv i all aktivitet i folkehøgskulen. I eit pedagogisk perspektiv krev det trening i *dialog* som kan skape ei kjensle av meining, hensikt og verdi.

I folkehøgskulen har vi heldigvis ikkje noko anna val enn å halde oss til det oppdraget som lova har gitt oss, - og som truleg også blir sentralt i det komande lovforslaget. Vi skal arbeide med danning og folkeleg opplysning. *Danning* og *kompetanse* er omgrep med ulikt innhald som vi må kjenne og som vi skal passe oss for å sause saman.

Einar Opsvik,
leiar i Folkehøgskoleforbundet

“DEMOKRATIBÅTEN” PÅ ARENALSUKA 2025

Folkehøgskulen arbeider kontinuerleg for å bli synleg for politikarar, media og for publikum. Arendalsuka har blitt karakterisert som «demokratiets dansegulv», og det er viktig at folkehøgskuleorganisasjonane er tilstades. Under Arendalsuka i 2024 hadde «Demokratibåten», som representerte folkehøgskulerørsla, ei svært sentral plassering innerst i Pollen i sentrum av byen. Vi inviterte til fleire daglege møter og samtalar med profilerte personar og politikarar. Det blir arbeidd for å få til eit tilsvarande opplegg i år. Ei arbeidsgruppe skal framover varen arbeide for å legge til rette alt det praktiske, og invitere personar som kan vere med på våre arrangement og snakke om og profilere folkehøgskulen som ein viktig del av demokratibyggginga i Norge.

IDÉ- OG PRINSIPPROGRAM, HØYRING TIL LOKALLAG

Folkehøgskoleforbundet reviderer kvart fjerde år sitt politiske program – «Idé- og prinsippprogram for Folkehøgskoleforbundet». Det er sett ned ein komité for å gå igjennom programmet og kome med forslag til ein revisjon som skal drøftast på landsmøtet på Karmøy i slutten av mai. Forslag til revidert program blir i løpet av varen sendt ut på høyring til alle lokallag, og det blir slik høve til å kome med innspel i forkant av landsmøtet. Det er m.a. aktuelt å påverke kva som skal vere forbundet sine prioriterte arbeidsområde i den komande fireårsperioden.

Folk High school, the Beacon of Democracy?

On 13-14 April 2026, we will seek the answer together at a Nordic conference in Stockholm.

The Nordic Folk High School Council has initiated a 2-year project to strengthen democracy. At eight folk high schools in four Nordic countries, teachers and students work together to find out what it takes for young people to want to, have the energy and be able to get involved in society. Take part in that work and contribute with your input. There is a potential to provide the conditions for 100,000 young people who study at 400 folk high schools to dare to hope for a future. Can the folk high school suggest direction and offer the feeling of - wow, it's possible! We hope to be able to answer yes to that question 13-14 April 2026, so...

SAVE THE DATE, NOW!
13-14 APRIL 2026

NORDISK FOLKEHØJSKOLERÅD
THE NORDIC FOLK HIGH SCHOOL COUNCIL

DEMOKRATIKONFERANSE I REGI AV NFR, APRIL 2026

Sett av tidspunktet 13. – 14. april 2026! Nordisk folkehøgskoleråd (NFR) arrangerer då ein konferanse retta mot lærarar i dei nordiske folkehøgskulane. Formålet for «the Beacon of Democracy» er å styrke fokuset på demokrati i undervisninga i skulane, og med det styrke dei nordiske folkehøgskulane som samfunnsinstitusjonar for demokratisk danning. Konferansen blir arrangert i samband med NFR sitt Erasmusprosjekt, som har som mål å bruke erfaringar og pedagogiske opplegg frå åtte skular i Norden, og spreie dette via workshops, erfaringsutveksling og ny kunnskap. Gå ikkje glipp av denne sjansen til å få påfyll, inspirasjon og å skape kontakt mellom skular og pedagogiske miljø i dei nordiske landa!

VELKOMMEN TIL LANDSMØTET 2025 - MELD PÅ DELEGAT FRÅ DITT LOKALLAG!

Folkehøgskoleforbundet (FHF) sin viktigaste demokratiske arena er landsmøtet! For å sikre ein demokratisk struktur og gi alle rom for å påverke folkehøgskulerørsla, har FHF ei delegat-sordning. Alle lokallag kan sende ein delegat til landsmøtet med stemmerett, som såleis har moglegheit til å delta og bidra til å skape retning for norsk folkehøgskule. FHF betaler reise og opphald for delegatar, men alle medlemmer har høve til å vere med på landsmøtet. Dette gjeld og for våre rektormedlemmer. Vi viser elles til rundskriv 2/2025, datert 06.01.25, med Innkalling til landsmøtet. Frist for påmelding av delegatar er sett til 3. mars.

Vi lever i ei tid der demokrati og demokratiske institusjonar er under strekt press, og kan sjå ut til å forvitte. Det blir derfor på landsmøtet sett fokus på folkehøgskulen sitt oppdrag som samfunnsinstitusjon: å bidra til demokratisk danning gjennom undervisning og aktivitetar. Landsmøtet er også ein viktig møteplass for alle medlemmer, der ein kan ha sosialt samvær, bygge nettverk, få fagleg påfyll og inspirasjon. Årets landsmøte går av stabelen 26. – 28. mai, på Karmøy folkehøgskule.

MEDLEMS- FORDELER KORT FORTALT:

Engasjement i lønns- og arbeidsforhold:

Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.

Kurstilbud i Folkehøgskoleforbundet:

Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skoloring i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.

Forsikringsordninger: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.

Fortløpende informasjon: Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmannsapparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».

Utvalg for alle: Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Vil du vite mer:
frilyntfolkehogskole.no/fhf/medlem/

REFORHANDLET SÆRAVTALE

Særavtale for undervisningspersonale i folkehøgskolen på Virke-området ble reforhandlet 24. januar. Ulempetillegget er økt til kr. 32.500 fra 1. januar 2025. Les om endringer gjort i punkt om kontaktlærer og om arbeidsplaner på frilyntfolkehogskole.no.

Avtaleperioden er på ett år, og gjøres i praksis gjeldende for skoleåret 2025/2026 fra 1. august 2025.

HUSK Å EVALUERE SÆRAVTALEN INNEN 1. MARS

Pkt. 4.1 i Særavtale for undervisningspersonale i folkehøgskolen beskriver prosessen rundt inngåelse av lokal arbeidstidsavtale.

Der står det:

De lokale parter skal evaluere avtalen årlig, og senest innen 1. mars. Ved behov for endringer kan avtalen deretter sies opp til reforhandling med en måneds varsel.

STUDIETUR FOR IKV-PERSONALET, GÖTEBORG

Folkehøgskoleforbundet inviterer i mars praktisk personale (internat, kjøkken, vaktmeister, kontor) til å vere med på studietur til Göteborg. Vi skal besøke to folkehøgskular: Nordiska folkhögskolan i Kungälv og Mimi folkhögskola i Göteborg. Vi skal dele erfaringar, få servert god mat, bli kjent med kvarandre på tvers av stillingar og landegrensar og ikkje minst oppleve Sveriges nest største by, Göteborg. Påmelding via Folkehøgskoleforbundet sine sider på www.frilyntfolkehogskole.no/fhf

STIPEND OG FORSKNINGSFOND

Folkehøgskoleforbundet har i år lyst ut til sammen kr. 75.000 fra vårt Stipend og forskningsfond. Til forskning på folkehøgskolen er stipendbeløpet på kr. 15.000 med søknadsfrist til 1. mars. Stipend til kompetanseheving for våre medlemmer var 1. februar i år. Gikk du glipp av fristen i år, så er det ny sjanse til neste år.

Angelina, Einar og Espen

FOLKEHØGSKOLEUKA 2025

4. — 7. AUGUST

I fjor arrangerte vi kun Kurs for nye lærere i august, grunnet for få påmeldte deltakere. I år håper vi på ny deltakerrekord.

Hold av 4. – 7. august for da arrangerer vi Folkehøgskoleuka 2025. Ringerike Folkehøgskole er vertsskole for 2025 og 2026.

Programmet er ikke spikret enda, men vi jobber med det i disse dager. Vi sparer ikke på noe og håper dere melder dere på.

Selv om programmet først slippes rett før påske, kan vi avsløre at vi skal besøke Utøya. Her får vi et innblikk i og kjennskap til terrorangrepet 22. juli og Utøyas historie som et sted for engasjement og deltakelse.

Det fullstendige programmet slippes rett før påske, så følg med.

Vi trenger å samles.

Hjertelig velkommen!

Espen Bråten Kristoffersen

NOTERT

A.K. DOLVEN

– Det ble så lett A.K. Jeg er jo Anne Katrine. Men jeg synes det har vært fint å ha den lille beskyttelsen. Jeg trives med det, merker jeg.

I forbindelse med en utstilling i Trondheim Kunstmuseum i 2019 uttalte Dolven at hun er flink til å leve – «fordi jeg har opplevd det å være på randen til ikke å leve».

– Det gjelder min bror og søster og meg selv – og mannen min, som døde tidlig, utdyper hun.

– Under pandemien begynte jeg å lage en maleriserie som heter «One day more». Jeg er veldig bevisst på å leve i nuet, veldig bevisst på hver dag. Så jeg er flink til å leve. Det gjenspeiles i verkene mine.

D2 – Dagens Næringsliv

HVORFOR ER DET VIKTIG Å VÆRE MEDLEM I

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET?

Som ansatt i folkehøgskolen tilhører du en unik del av det norske utdanningslandskapet. Folkehøgskolen står for verdier som frihet, fellesskap og personlig utvikling – en arena der både ansatte og elever får utforske, lære og vokse uten karakterpress. For å opprettholde og styrke disse verdiene trenger vi en organisasjon som ivaretar vårt særpreg og sikrer våre felles interesser. Det er her Folkehøgskoleforbundet spiller en avgjørende rolle.

ET STERKT FELLESKAP FOR ANSATTE

Å være medlem i Folkehøgskoleforbundet (FHF) handler ikke bare om å tilhøre en fagforening – det er også en levende møteplass for alle som brenner for folkehøgskolen. Her kan du:

- **Utvexle erfaringer:** På felles arenaer deler vi utfordringer og suksesshistorier.
- **Få faglig påfyll:** Gjennom seminarer, kurs og konferanser hentes inspirasjon og nye ideer som gjør hverdagen både enklere og mer spennende. Og ikke minst har vi fokus på de nye lærerne.
- **Bygge relasjoner:** Du blir en del av et nettverk som støtter og løfter hverandre, både i gode og utfordrende tider.

EN TYDELIG STEMME I EN FORANDERLIG VERDEN

Selv om folkehøgskolene har en unik posisjon i det norske utdanningssystemet, er vi langt fra immune mot økonomiske kutt og politiske omlegginger. Men Folkehøgskoleforbundet er den eneste organisasjonen som hver dag kjemper for at vi skal ha levelige rammevilkår og rettferdige arbeidsbetingelser. Vår organisasjon representerer skoleslaget i dialogen med politikere, myndigheter og andre utdanningsorganisasjoner – og sikrer at vår stemme blir hørt.

PEDAGOGISK UTVIKLING OG KVALITET

Pedagogisk frihet er en av våre største styrker – men vi må også utvikle oss i takt med elevenes behov. Folkehøgskoleforbundet tilbyr en rekke ressurser som bidrar til faglig utvikling:

- **Folkehøgskolepedagogikk:** Dette rommer både undervisning i klasserom og internatet som læringsarena, og ikke minst er elevsamværet sentralt i folkehøgskolen.
- **Faglige nettverk:** Forbundet legger til rette for arenaer der ideer og erfaringer drøftes med kolleger, som møter de samme utfordringene og ser de samme mulighetene, over hele landet.
- **Publikasjoner og nyhetsbrev:** Hold deg oppdatert på aktuelle tema og utviklingen i skoleslaget. Og forbundet har sitt eget blad; Folkehøgskolen.

Denne satsingen på kompetanse er en investering i både din egen utvikling og skolens kvalitet – en investering som bidrar til å opprettholde et inspirerende læringsmiljø over tid.

SOLIDARITET OG FELLES IDENTITET

I en tid med økt polarisering og individualisme er fellesskap og solidaritet viktigere enn noen gang. Folkehøgskolene er bygget på en felles identitet preget av åpenhet, respekt og troen på at alle kan vokse. Folkehøgskoleforbundet gir oss en plattform for å samle oss rundt disse verdiene, både internt og i møte med samfunnet ellers.

Medlemskapet bidrar til at vi, som et samlet skoleslag, kan styrke vår posisjon i det norske demokratiet og sikre at folkehøgskolens unike stemme ikke drukner i mengden. Det er gjennom fellesskapet vi skaper en sterk identitet og et robust grunnlag og relevans for fremtiden.

PRAKTISKE MEDLEMSFORDELER

I tillegg til den uvurderlige solidariteten og felles identiteten, kommer medlemskapet med en rekke konkrete fordeler:

- **Forhandlings- og juridisk bistand:** Våre erfarne ledere, tillitsvalgte og jurister hjelper deg med alt fra kravutforming til håndtering av arbeidsrettslige spørsmål.
- **Rabatter og forsikringer:** Få for eksempel 10 % rabatt hos Strawberry-hotellene i Norden og Baltikum, samt tilgang til svært gunstige forsikringsordninger.
- **Kontinuerlig oppdatert informasjon:** Med medlemsbladet «Folkehøgskolen», nyhetsbrev og nettsider er du alltid i loopen når det gjelder de sakene som påvirker din arbeids hverdag.

Med en medlemskontingent på kun 1,38 % – som også er fradragsberettiget – er investeringen liten sammenlignet med alle fordelene og den tryggheten du får.

BLI MED PÅ LAGET!

Folkehøgskolene er ikke bare en arbeidsplass – de er en bevegelse som forandrer liv. Ved å bli medlem i Folkehøgskoleforbundet investerer du i din egen utvikling og i en lysere fremtid for hele skoleslaget. La oss stå sammen, dele kunnskap og bygge en sterkere, mer inspirerende hverdag for både ansatte og elever.

Din stemme er viktig – bli medlem og la oss sammen forme fremtiden for folkehøgskolen!

Ronnie MAG Larsen, nestleder i FHF,
filmlærer ved Follo fhs. og inspektør ved Buskerud fhs.

NYTT FRA IF

SKOLEBESØK OG UTDANNINGSMESSER

Januar og februar har vært de store månedene for å prate direkte med målgruppen om folkehøgskole. Vi har vært på rundt 200 besøk på videregående skoler, ni store utdanningsmesser og en rekke mindre lokale messer.

Vi har møtt mange ungdommer som kjenner dårlig til folkehøgskole, men som er nysgjerrige. Det stemmer godt overens med en Opinionsundersøkelse vi fikk laget i fjor som viste at kjennskapen til folkehøgskole har gått ned, men at det er lite negative holdninger til skoleslaget vårt.

Informasjonskontorene deltar på utdanningsmesser i hele landet

INGEN TOPP 1. FEBRUAR

Vi var svært spente på om folkehøgskolene ville oppleve en søkertopp rundt 1. februar, slik vi har hatt det alle de årene opptaket startet 1. februar. Denne toppen har dessverre uteblitt. Det betyr at selv om vi lå foran fjoråret i antall søkere før 1. februar så ligger vi nå litt bak. Heldigvis ser det ut til at en kombinasjon av at de som søker i høyere grad faktisk har lyst til å gå på folkehøgskole, og at folkehøgskolene har fokus på å følge opp søkerne, betyr at langt flere svarer ja på tilbud fra folkehøgskolene de har søkt på.

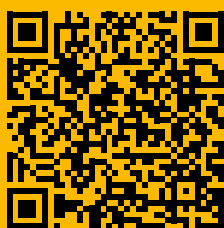
Det kan derfor se ut til at vi fortsatt ligger foran fjoråret når det gjelder elever, men det endelige svaret vil vi ha 1. mars når vi har gode tall å sammenligne med i fjor.

I skrivende stund har over 3000 personer takket ja til en plass på folkehøgskole til høsten.

MARKEDSFØRING

Informasjonskontorene vil fortsette med elevrekrutterende tiltak utover våren og sommeren. Vi har spesielt fokus på tiden rundt frist for Samordnet opptak i april, tiden når vi starter Restplasstorget i juni, svar fra Samordnet opptak i juli og selvfølgelig en kampanje for alle etterløerne i august.

Dorte Birch,
daglig leder Informasjonskontoret for folkehøgskolen

Bli medlem

SIKKERHET OG BEREDSKAP I FOLKEHØGSKOLEN

Med stor sorg mottok vi budskapet om at vi hadde mistet fire av våre elever fra Alta folkehøgskole i en tragisk skredulykke i de franske alpene. Vi kan ikke forestille oss hvor ulidelig vondt dette er for de omkomnes pårørende. Det er også en stor sorg for medelevene og de ansatte ved skolen.

Folkehøgskolene sørger sammen med de berørte.

STORT TRYKK

Når jeg skulle skrive dette innlegget, var planen at det skulle handle om sikkerhet og beredskap i folkehøgskolen, sett i lys av omtalen av folkehøgskole i Totalberedskapsmeldingen, (Meld.St.9. 2024-2025). Dessverre ble fokuset denne dagen et helt annet siden en forferdelig ulykke rammet elever ved Alta folkehøgskole. Tragedien minner oss på at livet er skjært og at vi som jobber i, og med, folkehøgskoleelever, bærer et stort ansvar. I den sammenheng vil vi framheve at Alta folkehøgskole har håndtert ulykken på en god måte.

ROS-ANALYSE

Å arbeide med sikkerhet og beredskap i folkehøgskolen er derfor vesentlig viktig. Mange skoler har allerede gode planer, men disse må jevnlig tas frem, evalueres, aktualiseres og forbedres.

En spørreundersøkelse til folkehøgskolene i 2022 viste at 45 av de 54 skolene som svarte, hadde utarbeidet risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyse). Halvparten av disse reviderte sine analyser hvert år. Brann, var det skolene i hovedsak øvde på. Vi i Folkehøgskolerådet har oppfordret skolene til å utarbeide risikoanalyser og lage planer ut fra skolens ROS-analyse. Planene skal hjelpe oss til å ha rett fokus, være mest mulig beredt og gjøre de riktige handlingene når det utenkelige skjer.

Det er svært viktig å ha planer for hvordan skolen skal håndtere en krise når den oppstår. Trykket kommer fra «alle kanter» og gode planer, med innøvde prosedyrer, vil kunne bidra til at en klarer å holde hodet kaldt og hjertet varmt på en god måte når det står på. Øving i kriseberedskap er nyttig. Hvem gjør hva, når, og hva gjør vi når beredskapsansvarlig ikke er tilgjengelig som leder av arbeidet? Vi har hatt ett webinar om arbeidet med ROS-analyser, men vil vurdere flere, også om andre emner innenfor feltet. Vi ønsker at flest mulig får anledning til å øke sin kunnskap og motiveres for å øve. Beredskapsgruppen i folkehøgskoleorganisasjonene sentralt vil bistå skolene i kriser, men krisen må håndteres i første rekke av skolen som er rammet.

TEAMSGRUPPE

Folkehøgskolerådet har opprettet en gruppe på Teams der de som er ansvarlige for sikkerhet- og beredskapsarbeidet ved sin skole er medlem. Er dere usikre på hvem som har tilgang til denne siden fra deres skole, kan dere ta det opp i et personalmøte og ta kontakt med oss hvis skolen har gitt ansvaret til en ny person. Teamsgruppen skal være en kanal for samhandling mellom skolene, for deling av planer og praksis og for å kunne utveksle erfaringer.

Det har kommet ønsker fra enkelte skoler om at vi fra sentralt hold skal utarbeide forslag til maler for beredskapsarbeid og krisehåndtering. Så langt har vi ikke hatt ressurser til dette, men vi håper vi skal få mulighet til å komme i gang med et slikt arbeid etter hvert. Det ligger noen eksempler på folkehøgskolerådets hjemmeside under «Folkehøgskole fra A til Å», men vi vil også ta opp dette temaet på samlinger vi har framover.

KONTAKT KOMMUNENE

Til slutt vil jeg oppfordre alle skoler til å ta kontakt med sin kommune og invitere seg inn i kommunenes samlinger om sikkerhet og beredskap. Det vil samtidig være svært nyttig for dere å ha deres egen lokale politikontakt, selvsagt også med brann- og redningstjenesten. All uformell kontakt som gjør at blåløysetatene er kjent med skolen gjør terskelen lavere dersom noe skulle skje.

VARME TANKER

Så ønsker ingen av oss at det skal bli bruk for planer og rutiner. Jeg sender mine varmeste tanker til de pårørende etter ulykken i Frankrike og til alle ved Alta folkehøgskole som har hatt, og fortsatt vil ha, tøffe dager.

Av Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i folkehøgskolerådet

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKOLE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE

4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Steinar Bruun
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE

5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Anja Helene Stidahl
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Konstituert rektor: Nina Hafnor
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN

– NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Per Ketil Berg
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høien
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE

4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Lisa Blom
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Viggo Bjørge
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Hanne Vilja Sagmo
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Jonatan Rask
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE

2630 Ringebru
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØGSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Fredrik Møller-Hansen
www.skiringsdal.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: David Menger
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE

Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE

6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Siri Thorson
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF

4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakken
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE

5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Rektor: Irene Fatland
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 61 14 29 00
Rektor: Eirik Stensland
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Bente Sjø
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 53 47 05 00
Rektor: Elin Evenrud
www.toneheim.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torbjørn Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE

5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Siren Øyan Kulbeck
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

Den amerikanske filosofen Henry David Thoreau skrev en gang at det er en grov misforståelse, å tro at en vet hvordan bær smaker, hvis en selv ikke har plukket dem.

Dette sitatet starter jeg hvert eneste nye folkehøgskoleår med, og det ligger til grunn for all min undervisning om natur og miljø. Hvorfor?

Våre elever er født og oppvokst med nyheten om at natur og klima er i krise. Dette har de fått høre hele livet. Når jeg vokste opp, var det ikke samme svartmaling. Så i mitt hode er naturen i dag skadet, men reparerbar. I mange unges hoder er naturen ødelagt, og ikke reparerbar. Så holdningene og engasjementet er ikke nødvendigvis borte hos de unge, men når troen på endringer er lav, er heller ikke handlingskraften stor.

Hvordan etablere et forhold til noe som er ødelagt? Gjennom Thoreau's sitat kan vi bygge økologisk selvtilit. Og det må vi ved å bruke tid ute i naturen. Et vennskap og kjennskap skal bygges. Og det tar tid. Tid har vi i folkehøgskolen. Et vennskap leder til handling og holdning. Vis at vi kan bruke naturen, og ikke bare forbruke. Gå ut i skogen og finn en bjørk. Av den kan vi lage neverboks, og fortelle om bjørkas fantastiske egenskaper. Never som nesten ikke råtner, derfor finner vi mye neverprodukter i arkeologiske utgravninger. Sevje om våren til saft, de unge bladene til te, trevirke til ispinner og spatel (bjørk smaker ingenting) og selvsagt trevirke til ved. Bjørka fyller mange funksjoner, det er ikke bare et tre.

Vi skal bruke sansene våre. Smake, lukte og ta på. Bli kjent med. Bli trygg på. Slik kan vi begynne arbeidet med å bygge opp, ikke bare et engasjement, men også en evne til å handle.

Så hvor starter vi?

Henry David Thoreau, Walden

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Inspektør og lærer på Nansenskolen, Magne Ekker, ble utfordret av Marit Lien Homme - Seljord fhs.

Hva om vi snur rundt på hva som kommer først? Må holdninger komme foran handlinger? Hvis vi begynner å handle på en bestemt måte, kommer gjerne holdningene etter. Hvis vi nå serverer vegetarmat tre ganger i uka ved skolestart, begynner mange å handle på en ny måte, sett i forhold til hva de har spist før. Og når man begynner å handle på en ny måte, kommer gjerne holdningene etter. Det går utmerket an å spise godt, selv om kjøttmengden reduseres. Og dette er et viktig poeng for elevene å lære. Naturen er tjent med hva mennesker gjør, ikke hva vi tror på. I dette ligger det en viktig lærdom for klimakampen og for vår befatning med temaet. Troen alene er ikke spesielt robust. Det ser vi av utallige undersøkelser om klimaholdninger. Handlinger derimot setter spor, både i naturen og i menneskesinnet. Så folkehøgskolen trenger ikke vente på en holdningsendring for å endre samfunnet i grønn retning. I møte med klima-apatien er det først og fremst handlingsendring vi trenger. Og jeg begynner med å plukke bærene.

Magne Ekker utfordrer videre Kenneth Bjørkli, inspektør ved Fosen folkehøgskole.